

MULT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XVI. ÉVFOLYAM, 1926. MÁJUS

DR. HELLER BERNÁT: A ZSIDÓ LEGENDA-, MONDA- ÉS MESEVILÁGNAK LEGÚJABB KINCSESHÁZARÓL¹⁾

Ére erősebben ébred a vágy, a fogékonyság a biblia utáni zsidóságnak azon költészete iránt, mely az aggáában és a még későbbi legendában szinte kiapadhatatlanul buzog. Ennek a magasrendű váagnak méltó kielégítésére napjainkban sok történet és sok történik. Ezt a vágyat szolgálja a népszerű gyűjtemények egész sorozata: *Bergmann*, *Die Legenden der Juden*, *Louis Ginzberg*, *The Legends of the Jews*, *Bernhard Kuttner*, *Jüdische Sagen und Legenden für Jung und Alt* s kivált *Bin Gorion*-nak szakértelemmel és művészi érzékkel készült nagy gyűjteményei: *Die Sagen der Juden* I., II., III., *Der Born Judas* I—VI.

Amde a Mult és Jövő figyelmére számot tarthat oly tudományos vállalkozás is, mely a régi legendáknak módosult változatait, a zsidó irodalomban eddig nem ismert számos tárgyat hatalmas gyűjteménybe foglal s azokat az összehasonlító mondatörténelem fényes világába helyezi. Ez Gaster vállalkozása.

Gaster Mózeszt nevelkedése és fejlődése kiváltkép alkalmassá, hivatottá teszi az összehasonlító irodalomtörténet művelésére. Romániában született. Román anthológiája, a román irodalomnak, kivált a népi irodalomnak kutatására irányult tanulmányai, művei oly tekintélyt szereztek neki, hogy amikor Groeber vezetése alatt a nagy német romanisták összeállottak, a „Grundriss der romanischen Philologie” hatalmas művének megalkotására, Gastert, akkor már angol rabbit, bizták meg a román irodalom földolgozásával. Mint a boroszlói rabbiképzőnek növendéke behatolt a zsidó és a német irodalomba. A román származású, Németországban kiképzett papot Nagybritannia szefard (spanyol-portugál) zsidósága meghívta Chachamjának, főrabbijának. Londonban a nagybritanniai

Folk-lore társaságnak egy ideig elnöke volt, a Royal Asiatic Societynek pedig alelnöke.

Amellett, hogy pályája és tanulmányai a héber, román és germán irodalmaknak kutatására sarkalták, Gastert még egy ritka érdem és szerencse tünteti ki: nagyjelentőségű kéziratgyűjteményt szerzett.²⁾ Ennek a kéziratgyűjteményének bőségéből már nem egy kiadványával gazdagította a zsidó irodalmat.

Amde minden eddigi kiadványát jelentőségben túlhaladja a legújabb: *Exempla of the rabbis*. Művét azért nevezte így el, mert *exempla* (példák) néven ismeretesek és kelendők azok az elbeszélések, melyekkel a középkori híres prédikátorok, p. Temesvári Pelbárt, a beszédjeiket tarkították, elevenítették. Ebben a nagy gyűjteményben Gaster kiad egyik kéziratából 297, másiktól még további 12 héber elbeszélést. Ehhez angol kivonatban még számos más elbeszélést fűz³⁾ úgy hogy angolul együttesen 450 történetkét közöl. A 450 maaszeh mindegyikénél összeállítja időrendben a héber forrásokat és változatokat, lehetőleg teljesen, a más nyelvű párhuzamokat meg bámulatatosan széleskörű olvasottsággal. A megszokottnál sokkal gondosabban és bővebben készült index pedig összefoglalja a 450 elbeszélés hőseit, személyeit, tár-

¹⁾ *Moses Gaster, The Exempla of the Rabbis, being a collection of Exempla, aplogues and tales culled from hebrew manuscripts and rare hebrew books. London—Leipzig 1924.*

²⁾ Gaster kéziratgyűjtő szerencsés figyelme sokfelé irányult. Így Bözödujfaluban szombatos kéziratokat szerzett össze. *Péchi Simon* szombatos imádságos könyvének kiadásánál is, melyet az Izr. Magy. Irodalmi Társulat megbízásából *dr. Guttmann Mihály* és *dr. Harmos Sándor* végzett, ugyancsak egy Gaster-codex is szolgált alapul.

³⁾ A héber eredetit a *Haccöfe* folyóiratban itt Budapesten készül kiadni.

MERON TAVA KILATASSAL A HERMONRA

Belongs to MUI in 1904

A MUI in 1904, with a small boat

MEROMSEE MIT BLICK AUF DEN HERMON

Supplement to MUI in 1904

gyait, motivumait. Nagy tudományú bevezetésében az aggádának történetét vázolja s ebbe a történetbe beleilleszti a kiadott legfőbb kéziratot. Az ebben a bevezetésben fölvetett problémák vitára adnak alkalmat, melyet a szerzővel tudományos folyóiratban részben már folytattam, részben még folytatni szándékozom. Vitán fölül áll azonban, hogy Gaster műve a héber mesének gazdag tárháza, hogy benne számos tárgyat legelőször, vagy pedig új változatban találunk s hogy a párhuzamok bőséges összeállításával a héber mese eredetének és történetének kutatása részére megvetette a szilárd alapot.

Az Exempla of the Rabbis (Rabbik példái) tárgyairól.

Gaster maga arra a nevezetes megállapodásra jut, hogy gazdag tartalmú kéziratában kevés az úgynevezett „indiai anyag”, azaz az oly mese, mely az európai nemzetek népi irodalmában közkeletű. Ezekről ugyanis Benfey és iskolája (melyhez úgy látszik Gaster még ma is tartozik), azt vallja, hogy Indiában keletkeztek s onnan terjedtek világgá.

Gasternek ebben a megállapításában az a figyelemreméltó tény rejlik, hogy az aggáda és a zsidó legenda számos oly motívummal él, mely a népek meséiben nem közkeletű. A héber mesére egyéni bélyeg van vésvé. Mindazonáltal számos az érintkezés a mese közkinccsel.

Már az apokryph Tóbit könyve is közkeletű mesének magvából alakult. „A hálás halott” meséjében nemes ifjú látja, hogy egy halottat nem engednek eltemetni (rendesen a hitelezői), az ifjú megfizeti a tartozást s eltakarítja a halottat. A halott azután hálából elkíséri az ifjút viszontagságos útjain, megsegíti, megmenti az ifjúnak feleségeül szánt démonüldözte leányt s boldogságra egyesíti őket. Ez a mesetárgy Gaster gyűjteményében legalább háromszor kerül elő (334., 439., 440. mese), két mesében az eltakarítatlan holttest egy jámbor rabbié, az egyikben a szultán nem engedi eltemetni. Tóbit könyvében a hálás halott tisztiet angyal látja el. Itt az egyik (334. sz.) elbeszélésben Eljahu próféta gondoskodott a kegyeletes ifjúnak megjutalmazásáról.

Már a régi aggádába is behatolt a mesének nem egy közkeletű indítéka: a hal gyomrában talált gyöngy, drágakő, gyűrű, — Polykrates gyűrűjének motivuma, — mely az aggádában arra szolgál, hogy a szombatot hallal ünneplő szegény zsidót megjutalmazza (Gaster-nél 118, 380), a botba rejtett pénz (Gaster 121), az állat, melynek tagjai közt nem találni a szívet (Gaster-nél 244), az ephesusi matrona változata (Gaster-nél 442), a weinsbergi nők hűségével versenyző feleség, aki mint legdrágábbját, a férjét viszi el a hátán (Gaster-nél 196).

A Gaster közölte későbbi héber mesék százaiban sok, talán legtöbbje, kívülről hatolt be.

Némelyik mese erkölcsi komolyságával reászolgál, hogy zsidó gyűjteménybe helyet foglaljon. Ilyen a mese a megfeleztett lótakaróról, Gasternél (437) a megfeleztett köpenyről: szívtelen ember nem tűri meg otthon az atyját; ez legalább takarót kér a hideg ellen; a fiú meghagyja saját fiának, adja oda nagyatyjának az egyik takarót; az unoka azonban csak a fél takarót

adja oda nagyatyjának, a másik felét, — úgymond — akkorára tartogatja, ha majd ő kergeti el az atyját; a kemény ember meglágyul, visszafogadja öreg atyját. Ilyen erkölcsi színezetűek a mesék a hű barátról. Egy fiú kérkedik, neki száz a barátja. Atyja megvallja, neki csak fél barátja van. Ajánlja, tegyék próbára. Juhot vágnak le, véresen zsákba dugják; a fiú végig járja barátjait azzal a (koholt) panasszal, hogy gyilkosságba esett, mentse meg, rejtse el a megölt áldozatot. A fiúnak száz barátja sorban elutasítja a segélykérőt; az atyjának fél barátja legott ajánlkozik, hogy éjnek évadján kertjében eltemeti a meggyilkoltat. Ez a mese Petrus Alphonsus bíbehagyott zsidónak *Disciplina clericalis*ából került át a zsidó irodalomba (Gaster-nél 360. sz.). Erős erkölcsi színezetű a barátságának az a magasztalása, melyet Schiller „*Bürgschaft*”-ja tett közismertté (Gaster-nél 419). Ennek a tárgynak érdekes változatát is adja Gaster (362). Gyilkosság esett. Hamis látszat alapján ártatlan embert fognak el, kínozzák, míg magára vállalja a bűnt. Őt megmentendő, barátja azt vallja, hogy ő maga a gyilkos. A két barát versenyzik a halálért. Ettől a baráti versenytől megindítva, az igaz gyilkos megvallja a bűnét. (Gaster 362). Ugyancsak erős erkölcsi célzatú az a mesefaj, melynek leghíresebb képviselője „*Die Kraniche des Ibykus*”, célzata: a tilkon elkövetett gyilkosságnak is támad tanuja, megtorlója. Már a tárgynak európai változataiban is a titkos gyilkosságnak zsidó az áldozatja (*Die klare Sonne bringt es an den Tag*); a héber mese is meggyilkolt zsidónak halálát toroltatja meg madártanusággal (Gaster 431).

De behatolt a héber nyelvű mesék gyűjteménvébe számos oly tárgy, melynek elfakult az erkölcsi színezete. Ilyen például a nagyon elterjedt testvérmese, melyben a legkisebb testvér megmenti bajba került bátyját (Gaster 373). Ilyen a mese a madár elragadta drágakőről, mely miatt ártatlan szenved gyanúsítást, büntetést (Gaster 341). Ilyen az „*Oiselet*” (madárka) című ismeretes elbeszélés: törbe esett madárka könyörög a madarászhoz, engedje szabadon, megfizeti szabadságát három bölcse tanáccsal: 1. Nem szabad bánkódní azon ami elmúlt. 2. Nem szabad hinni a hihetetlen. 3. Nem szabad elérhetetlenre törekedni. A szabadon eresztett madárka nyomban próbára teszi a madarászt, megfogadja-e a három tanácsot. Felröpül a fa tetejére s leszól a madarászhoz: „Bennem hatalmas drágakő rejlik, ezer dinárt érő”. A madarász, elkáprázva a fának rohan, tetejére akar mászni, hogy a picí madárka torkából kiszedje az óriás drágakövet. Eltöri a lábát. Mind a három tanács ellen vételt, nem állotta az első próbát sem (Gaster 390).

Sőt pajzán, dévaj tárgyak valóságos fabliau-k is megszólalnak héber nyelven. Ilyen az 1001 éjszaka keretmeséjére emlékeztető nőgyűlölő elbeszélés (Gaster 481). Ilyen a rosszmájú Fabliau a nők megbízhatatlanságáról (Gaster 56). Ilyen a férliú esete, ki nagy mesterkedéssel elcsábítja a tulajdon feleségét, „eszik a saját kenyereből, iszik a saját serlegéből” (Gaster 173).

Sokkal általánosabb mégis az a jelenség, hogy a héber mese zsidó színezetet ölt. A legegyszerűbb, legfelületesebb zsidósítás, ha a meséhez szentirási verset fűznek, például a hálás halról szóló mesét Köhelet (XI, 1) tanácsához: bocsásd a kenyeredet a víz színe, napok teltevel újra megtalálod azt (Gaster 381). A nőbecsmérlő mese ugyancsak Köheletre (VII, 28) hivatkozik: ezer közül (igaz) nőt nem találtam (Gas-

ter 356). Keleti eredetűnek hiszik azt a mesét, melyben a szegény fiú rangot, vagyont nyer azáltal, hogy a kőeknek, a lovaknak, a nőknek természetét, titkát ismeri. Ebből a mesemagból kelt ki Gautier d'Arras eposa: *Eraclius*. A mesének héber változata evvel a példával is igazolva látja Kóhelet (VII, 12) szavát: a bölcsesség élteti a bürtokosát (Gaster 372). Az a közszólás: „kígyót keblen melengetni” abból a meséből ered, melyben egy ember az úton szinte megfagyott kígyót életre melegíti, a kígyó pedig mindjárt halálra akarja marni jövevényét. A mi héber változatunkban (Gaster 441) az ember és a kígyó póré Salamon elé kerül, aki a poros feleket elválasztja s az így megszabadított emberre ráolvassa a Szentírás szavát (Genesis III, 15) ember, zúzd szét a kígyó fejét. Nemcsak a Szentírás szava, hanem, ritkábban bár, a bölcsék mondása is szolgál mesének megtámasztására. Így a jámbor Chanina ben Dóssa szeretetet gyakorol idegenrel, aki angyalnak bizonyul; követte Sammai intelmét (Abót I, 15): fogadj mindenkit barátságos arccal (Gaster 661).

A hálállan kígyóról szóló mesében a tárgy zsidósítása nemcsak a Szentírási idézetben nyilatkozik meg. Megnyilatkozik abban is, hogy a pór bírójává Salamont teszi. Ez a zsidó s hozzátehetjük még inkább a mohamedán mesének hagyományos eljárása, hogy a bölcs megfigyelést, kivált a bölcs ítéletet Salamonnak tulajdonítja. Gaster gyűjteménye különösen érdekes példával szolgál. Egyik meséje megteszi Salamont kitünő sakkjátékosnak. Mindig megveri játéktársát Benáját. Egyszer mikor Salamont valamely zaj az ablakhoz csalta, Benája elvette a saktábláról Salamon egyik követ. Salamon veszt. De elméjében rekonstruálja a játékot s rájön Benája turpisságára. Tanácsot hív össze s kérdi, mi történjék avval, aki a király tulajdonát elidegeníti. Benája, magára vonatkoztatva a kérdést, töredelmes vallomást tesz (Gaster 426).

Özönével akadnak arra a példák, hogy a közkeletű meséket Mózes, Dávid, Salamon, Akiba, Meír, Maimonides, Wormsi Eleazar és a Szentírásnak vagy a zsidó történetnek egyéb alakjaihoz fűzik. Több nőbecsmérlő mese Salamonnal mondatja ki a neki tulajdonított mondást: igaz nőt nem találtam (Köh. VII, 28). Varázsszerűleg él, melyhez hozzá tapad a csábítónak is, a csábított nőnek is aika (Gaster 351a). Próbára teszi udvarának nőit, egyikük sem állja a próbát (Gaster 351b). Érdekes mese szemlélteti, hogy három adomány közül, gazdagság, bölcsesség, derék feleség közül a derék feleség bizonyul a boldogító áldásnak (Gaster 355). Az adományokat Elijahu osztja, annyi zsidó mesének jó szelleme. A madár elrabolta drágakő miatt ártatlanul üldözött nő a héber mesében nem más, mint Rabbi Meír leánya (Gaster 341). A csodás születésnek egy varázsmeséje Rabbi Judah ben Bati-raht teszi meg hősvé (Gaster 388). A mesét az ártatlanul üldözött nőről, kinek levágott keze újra kinő, Gaster gyűjteményének utolsó darabja. Akiba leányáról beszéli.

Kétségtelenül keresztény színezetű mesék is bekerültek Gaster gyűjteményébe. R. Akiba megment egy elkárhozott halottat azáltal, hogy utószülött fiát fölveszi Ábrahám frigvébe s megtanítja imára (Gaster 134). Az eredetiben nyilván keresztelésről, miséről volt szó, mellvel a halottat a purgatoriumból kiszabadították. Hasonló átszsidósításon ment keresztül az a mese, melynek tárgyát Schiller a *Gang nach dem Eisen-*

hammer révén közismertté tette: egy király (Schiller-nél gróf) besúgásra hallgatva, féltékeny egy ártatlan apródjára, elhatározza vesztét; meghagyja nagy kemencéi kezelőjének, hogy az első embert, kit hozzá küld, vesse a tüzes kemencébe. A meggyanusított apródot küldi. A jámbor apród azonban misénél hosszab elidőzik, közben ép a rágalmazóját vetették kemencébe. A zsidó mesében a mise helyét zsidó imák foglalják el (Gaster héberül 308, angolul 320). Sőt az egyik változatban (Gaster 345) Maimuni menekül meg hasonló csoda által. A motívum még harmadszor is akad bonyolultabb kapcsolatban (Gaster 446).

Gaster gyűjteményének meséi, kivált a későbbiek, néha egyenest apologetikus vagy polemikus színt öltenek. Egy varázsló szerzetes rábirja Lengyelország királyát, hogy országa zsidóinak a megkeresztelés, kivándorlás és halál közt engedjen választást. A meg-rémült zsidók a Szombatjon folyón túl lakó testvéreikhez folyamodnak. Kiabálással ártalmatlanná teszik a szerzetes varázslót, ez eleinte bokájáig sülyed el a földbe, majd mindig mélyebbre, míg a föld elnyeli (Gaster 369). Hitükhagyott zsidók vádolják elárult hit-testvéreiket: vádolják, hogy a frigyláda, mellyel a király előtt hódolnak, üres; csoda által benne van a Tóra (Gaster 363). Egy apostata rágalmazza a zsidókat, hogy a pászkába vért kevernek, sőt belopózik a templomba s belop a frigyládába madárvért; de álomtól figyelmeztetve a zsidó templomszolga a vért kicseréli borra; a rágalmazó póruljár (Gaster 357). Figyelemre méltó a következő polemikus mese. Egy királynak a fia csak zsidó dajkának fogadja el a tejét. A király követeli, hogy a dajka keresztény hitre térjen. A dajka arra hivatkozik, hogy a királyfi neki a birodalom egyik tartományát adta, azt akarja birtokba venni. A király fölforr: míg a király él, nem rendelkezik az országgal a királyfi. A dajka visszavág: hallja a füled, amit szád mond; míg az örök Isten él, nem veheti át hatalmát a fia (Gaster 358). Ez a pointe emlékeztet az epigramma-váltásra, mely ekkép indul:

*An Gott den Vater glaubt ihr schon,
So glaubt doch auch an seinen Sohn,
Ihr pflegt ja sonst bei Vaters Leben
Dem Sohne oft Credit zu geben.*

S ekkép folytatódik:

*Wie sollen dem Sohn Credit wir geben,
Hat ja der Vater ewiges Leben.*

Néha átvétel, fordítás útján eredetileg zsidó tárgy kerül vissza a héber mesébe. Erre példaként a theodicaea meséje, mely a mi székely népköltésünkben „A zarándok és az Isten angyala” címűen hatolt be. Az összehasonlító mondatkutatás valószínűnek hiszi, hogy ez a mélyértelmű mese visszavezetendő arra a későbbi legendára, mely Jósua ben Lévihez kapcsolódik. Jósua ben Lévinak meg van adva, hogy elkísérheti útján Elijahu prófétát; így tanuja számos látszólagos viszásságnak, fölháborító igazságtalanságnak, melyekről végül kiderül, hogy a legteljesebb igazságnak csodaszertű intézései. Ez a nevezetes tárgy bejárta a világirodalmat s Voltairenek is *Zadigja* legjelentősebb fejezetét sugalta. Gaster gyűjteményébe ennek a mesének nem éppen a legszerencsésebb változata került, az, mely Gellert költeménye „Das Schicksal” által vált ismeretessé. Jámbor ember (Gellertnél Mózes) tanuja egy

elszomorító jelenetnek: lovas egy forrásnál elejt teli erszényt. Odajön egy másik, fölcsedi s elsiet. Oda vetődik egy harmadik, ettől számon kéri az első, a vesztés az erszényt, — hiába védekezik, agyonüti. Kiderül, hogy ez a megölt harmadik meggyilkolta volt az erszényfelszedő másodíknak az atyját s ezért lakol (Gaster 432). Érdekes, Gellert az elbeszélést egyenest zsidó példázatnak tünteti föl s egyenest Mózeset tünteti föl a látszólagos visszasságok szemlélőjének. Gaster meséje ellenben nem tud Mózesről, nyilván tehát oly eredetűt követett, mely még nem kapcsolódott Mózeshez.

Ismertetés legfeljebb csak sejtelmet kelthet Gaster káprázatos tartalmas gyűjteményének gazdagságáról és jelentőségéről. A Mult és Jövő jól teszi ha alkalomadtán minél bővebb szemelvényeket közöl belőle.

Ez a hatalmas *corpus exemplorum* megerősíti azt a fölfogást, melyet a héber meséről egyébként is vallottunk. A héber mese arra törekszik, hogy legendává legyen, olykép, hogy a mese tárgyát, a Szentírásnak vagy a zsidó ha-

Szines-Sternberg Miklós (Páris): A pipa hamuja

gyománynak nagy alakjaihoz fűzi s azáltal is, hogy a mesében a Szentírásnak, vagy a hagyománynak egy tanítását szereti igazolva látni. A héber mese az erkölcsös és vallásos hirdetés magasságai felé igyekszik.

Feleki Sándor: Az öreg doktor.

*Egy kis faluba száll a lelkem
Magányos este sokszor,
Ottan pihen a faluvégén,
Kinek emléke drága nekem:
A jó falusi doktor.*

*Mindenkit szeretett a szive
S őt mindenki szeretle.
Hantján nyílik rezeda, jácint,
Velük a nap sugara játszik
S szellő susog felette.*

*Sok év után ha néhu-néha
Kicsiny falumba járok,
Nem ismerek már senkit, senkit,
Madár dala nem nekem zeng itt
S szememből könny szivárog.*

*Apám, kijárok ott tehozzád,
Sirhantodra borulván,
Hajam bár ősz s megrogy a térdem,
De azért megismersz te, érzem,
Annyi sok évnek multán.*

*És lelkem megvigasztalódik . . .
Jobb ott neked a földbe.
Mit látnál most? Sötét szivekbe
A gyűlölet magját kikelve
S embert emberre törve.*

*A te idődnek vége, vége.
Most más világ van itt fenn.
Az emberek imbolygva járnak,
Némán, sötétén, mint az árnyak
S kérdik: Virraszt-e Isten? . . .*

*Pihenj, öreg falusi doktor!
Boldog, szép volt az élted,
Hisz szivedben csak szeretet volt
Rád nevetett még tiszta mennyiből
S e rút kort meg nem érted.*

AZ „OJVÉ“ EGYLET

Teljes nevén: „Ojvé Cion“ (Cion ellenségei), röviden: *Ojvé*, azért is, mert Cion renesszánszának minden hírét kétségbeesett „ojvé“ kiáltással fogadják és mert e szó kezdőbetűi pregnánsan kifejezik az egyesület karakterét: *Országos Jeruzsálemre Vontó Egyesület*.

Riport az egyesület áprilisi választmányi üléséről:

ELNÖK (a pódiumon mellette ülő titkárhoz): Kérem a napirendet.

TITKÁR (átnyújt egy papírlapot): Méltóztassék. (Halkan.) De kérem elnök úr, kegyeskedjék lehetőleg a tárgynál maradni és nem úgy, mint a multkor, minduntalan átcsapni a főrendiházi tagság kérdésére. A közönség már unja ezt a témát.

ELNÖK (szintén halkan): Igaza van. Majd vigyázok magamra. De higye el, nem tehetek róla. Én mindig felteszem magamban, hogy nem gondolok a főrendiházra és — folyton rá jár az eszem. Erre gondolok éjjel-nappal, lefekvéskor és felkeléskor. Az éjjel is ezzel álmodtam. Alomban már ott ültem a főrendiházban. Éppen a zsidókérdést tárgyalták. Felszólítottak, hogy tájékoztassam a főrendiházat a zsidóság lényegéről, történelmi fejlődéséről, irodalmáról, kulturájáról . . . Nos én erre kivágtam egy háromórás beszédet. Beszéltem kimerítően a masgiach és salesdesz intézmény nagy kulturális jelentőségéről. Mit mondjak magának, szenzációs sikerem volt . . .

TITKÁR (sugva): Igazán nagyon érdekes, de most már tessék megnyitni az ülést. És — még egyszer kérem — egy szót se a főrendiházról.

ELNÖK (csenget): Van szerencsém megnyitni az „Ojvé“ egyesület áprilisi választmányi ülését. A napirend első pontja: *Jelentések*. Egy nagyon szomorú, mondhatnám lesújtó hírt kell közölnöm a t. választmánnyal. A palesztinai telepek fellendítésére szánt nagy nemzeti kölcsön az angol kormány támogatása mellett már *biztosítva van*. Öt millió fontot bocsátanak a nagybizottság rendelkezésére, házak, gyárak, vasutak építésére, földek vásárlására és mindenféle beruházásra. Felesleges magyaráznom, hogy ez mily rettenetes csapást jelent nemcsak az „Ojvé“ egyesület törekvéseire, hanem az egész zsidóságra. Uraim, fogadjuk ezt a gyászos eseményt egyesületünk hagyományos szokása szerint felállással, (*mindnyájan felállanak*), kéztördeléssel (*megtörténik*) és háromszoros „Ojvé“ kiáltással. (Az egész választmány kórusban kiáltja: *Ojvé! Ojvé! Ojvé!*)

ELNÖK: Foglaljanak helyet, uraim. T. választmány! Még egy reménységünk van. Az angol parlament csak négy hét múlva fogja a kölcsön ügyét tárgyalni. Addig még buzgó imával könyöröghetünk Istenhez, háirtsa el fejünkről ezt a

szörnyű veszedelmet. Indítványozom, hogy a kritikus napig hetenként kétszer — hétfőn és csütörtökön — szigorú böjtöt rendeljünk el. (Egy potrohos úr feláll és tiltakozó mozdulatot tesz.) Megnyugtathatom Feinschmecker tagtárs urat, hogy ezek a böjtnapok a választmányi tagokra természetesen nem kötelezők.

FEINSCHMECKER: Az más! Akkor rendben van!

ELNÖK: Hitközségemben is így van. Az én szigorú rituális intézkedéseim csak a másodrendű tagokra kötelezők. No meg természetesen a hitközségi alkalmazottakra, papokra, tanítókra és egyéb mesubbedekre . . .

EGY HANG: Nagyon helyes. Azért húzzák a fizetést.

ELNÖK: E pillanatban a fizetés említésére egy grandiózus eszmém támadt. A tanítók, hitoktatók t. i. már megint fizetésemelést kérnek. Egészen alaptalanul, mert hiszen pl. a masgiachoknak, akikre sokkal fontosabb feladat van

Szines-Sternberg Miklós (Páris): A régi jó idők

Szines-Sternberg (Páris): A lalmadtsta leány
(Illusztráció Patat József Kabbala c. művének francia kiadásához)

bizva, félannyi fizetésük sincs. No most arra gondoltam, ha azt a hétfői és csütörtöki böjtöt állandósítjuk és kötelezővé tesszük, ez a heti két böjt nap a családok háztartásaiban olyan megtakarítást jelent, amely cca. 30% fizetésemelésnek felel meg. Mit szólnak hozzá uraim? (Általános helyeslés.) Nagyon örülök, hogy eszmémet helyeslik. Majd összel, amikor én leszek, aki leszek*) önök már tudják, hogy mi leszek . . .

TÖBB HANG: Tudjuk . . . tudjuk . . . főrendiházi tag . . .

ELNÖK: Önök mondták . . . Tehát ha majd leszek, aki leszek, a főrendiházban ezzel az eszmémmel meg fogom oldani az államháztartás leg súlyosabb problémáját: a tisztviselői fizetés kérdését. Ebből is láthatják, mennyire országos érdek, hogy én bejussak a főrendiházba . . .

TITKAR (sugva): Elnök úr! Már megint! . . .

ELNÖK (szintén halkán): Jól van, jól . . . folytatom. T. választmány! Kárpótlásul az előbbi szomorú hírért, most egy örvendetes eseményt jelenthetek: Egy palesztinai telep, a *Beér Jakob*

*) Célzás az elnöknek szobra felavatása alkalmával tartott beszédére, melyben ezt az égő tüskébokorban elhangzott isteni szótatot „Ehje úser ehje” csodálatraméltó merészséggel önmagára vonatkoztatta.

hónapok óta a legnagyobb nehézségekkel küzd és úgy látszik teljes pusztulása várható. Örvendetesnek mondtam e hirt, mert napnál fényesebben igazolja az „Ojvé” egylet álláspontját, mely kezdetől fogva ellenszenvvel kísérte a palesztinai telepítéseket.

EGY VÁLASZTMÁNYI TAG: Szabad kérdezem, elnök úr, mi okozta a telep pusztulását?

ELNÖK: Első sorban a rossz vezetés . . . Hiányzott egy erélyes rasekól . . . Hiányzott a rend . . . Pedig fő a rend . . . azaz: a főrend . . . Igen uraim, a főrend . . . A főrendiházi tagság, ez a zsidóság alfája és omegája, akarom mondani: a lejje és tavja . . . A zsidóság minden problémájának ez a megoldása, minden bajának ez az orvossága, minden ideáljának ez a beteljesedése. Addig a zsidóság nem lesz boldog, míg az én főrendiházi tagságom kérdése nincs elintézve . . .

TITKAR (sugva): Már megint!

ELNÖK: Pardon... Uraim! Még egy örvendetes dolgot jelenthetek a t. választmánynak. Nálunk is, más országokban is, egyre több hitközség kezd erélyesen fellépni a Keren Kajemeth céljaira adakozó tagok ellen. Azt hiszem itt az ideje, hogy mi is kövessük példájukat. Utóvégre aki adakozni akar, találhat méltóbb és nemesebb célt adományai számára. A tapintat tiltja, hogy ezt a célt én jelöljem meg. Felkérem tehát Speichellecker t. tagtárs urat, legyen szives erre nézve előterjesztést tenni.

SPEICHELECKER: Uraim! A szegyen pirja önti el arcomat, ha arra gondolok, hogy még mindig vannak körzetek, ahol az igen t. elnök úr szobrát nem leplezték le. Ezt a mulasztást sürgősen pótolni kell. Aztán meg stilszerű volna, hogy minden mészárszékben ott legyen a magiachok vezérének ércbe öntött szobra. Néhány száz szoborra volna szükség. Ehhez azonban sok pénz kell. Erre adakozzék tehát a magyar zsidóság, ne a Keren Kajemethre. Palesztina messze van, az elnök úr pedig közel. Wozu in die Ferne schweifen? . . .

ELNÖK: Speichellecker t. tagtárs úr indítványához délicatesse d'ame-ból nem szólhatok hozzá. Ki fogjuk adni véleményezés végett a szoborbizottságnak. Annyi bizonyos, hogy a Keren Kajemeth támogatása olyan bűn, melynek megtorlására az említett hitközségek által proponált büntetés — a szavazati jog megvonása — túlennyhe. Én előttem egy ideál lebeg . . . a Cherem. Igen, uraim, a Cherem . . . Milyen boldog kor volt az, mikor a rasekólnak a renitens hitközségi tagokkal szemben megvolt ez a fegyvere . . . Milyen fenséges jelenet lehetett (szinte extázisban) a frigyszekrény nyitva . . . a fáklyák lobognak . . . a sófárok harsognak . . . és felhangzik a nagy, rettenetes átok . . . Uraim, nekem gyakran az az érzésem, hogy elkésve jöttem a világra . . . Nekem háromszáz év előtt kellett volna születnem . . .

EGY HANG: Ugy van! Háromszáz év előtt kellett volna születnie!

ELNÖK: De ha már elkéstem, ezt minden erőmmel jóvá akarom tenni és vissza akarom vezetni a zsidóságot abba a boldog korba, a ghettó, a sárga folt, a Cherem korába . . . És majd az ősszel, amikor *leszek, aki leszek*, a főrendiházban első dolgom lesz mozgalmat indítani a rasekólok cheremjogának visszaállítására érdekében . . . Ebből is láthatják uraim, milyen eminens érdeke a zsidóságnak, hogy én minél előbb bejussak a főrendiházba.

TITKÁR (az elnök kabátját ráncigálva): De elnök úr!

ELNÖK: Igen, igen . . . Attérek napirendünk második pontjára: az indítványokra. Nekem magamnak volna egy sürgős indítványom. (Halljuk!) Uraim! Mindnyájan tudjuk — hiszen egyeletünk neve is jelzi — hogy Cion feleledése, erőteljes fejlődése mibennünk a bosszúság, a fájdalom, az elkeseredés érzését váltja ki. Dühünkben sirunk, mikor erre az új virágzó Cionra gondolunk. Ahogy a saleszudesznél szoktuk énekelni: *Bochinu bezochrenu esz Cion* . . . Mit kell tehát tennünk? El kell tüntetnünk mindent, ami Cionra emlékeztet, először is az imakönyvekből. Az indítványozom tehát, nyomassunk új imakönyveket, melyekből a „Cion” és „Jerusolaim” szó ki legyen hagyva . . .

Ehrenhaft úr kíván a kérdéshez hozzászólni.

EHRENHAFT: Nekem két megjegyzésem volna a t. elnök úr indítványához. Először, hogy liturgiai kérdéstről lévén szó, előbb talán ki kellene kérni a rabbinátus véleményét . . .

ELNÖK (kezével legyintve): Ugyan kérem! A rabbinátusnak semmi köze a liturgiához . . . A templomban én vagyok az úr! . . . Megmutattam a multkor, mikor a Hafthora kérdésében csak azért is a magam akaratát vittem keresztül és a rabbinátus szolidárisan — hallgatott.

EHRENHAFT: Aztán még azt óhajtottam megjegyezni, hogy a Prófétákban is léptenyomon találkozunk a „Cion” és „Jerusolaim” szavakkal. Ezeket is újra kell tehát kinyomatni?

ELNÖK (főlényes mosollyal): Ugy látszik a t. tagtárs úr nem ismeri az én tanügyi programomat. Az én koncepcióm szerint ezentul a hitoktatás egyetlen tárgya a talmud lesz — mint a régi boldog időkben. És ez majd teljesen kiszorítja a próféták olvasását, mely különben is veszedelmes a hitélet mélyítése szempontjából. A próféták nem állanak a Sulchan Aruch alapján. Vegyük pld. Jezsájást, aki azt hirdeti, hogy nem böjtölni kell, hanem kenyeret szegni az éhesnek . . .

EHRENHAFT: De elnök úr, hiszen ez a legszébb etika! . . .

ELNÖK (haragosan): Semmi közünk az etikához! Mi a kaszusz alapján állunk . . . És ha személyesen nem is mondunk le a sonka és ha-

sonló jók élvezetéről, az elvből egy jöttányit sem engedünk . . . Spitzfindig t. tagtárs úr kér szót. Tessék.

SPITZFINDIG: Teljesen osztom a t. elnök úr nézetét. El kell tüntetni mindent, ami Cionra emlékeztet. És éppen azért bátorkodom felhívni a t. választmány figyelmét a Pester Lloydra . . .

HANGOK: Miért? Talán cionista cikket közölt?

SPITZFINDIG: Azt nem. Hanem minduntalan olyan kifejezéseket használ, amelyek Cionra emlékeztetnek. Mai vezércikkéből kiírtam a következőket: *Konflagration* . . . *Demonstration* . . . *Proportion* . . . *Satisfaction* stb. Sőt a homlokán ott ékeskedik: *Redaction* und *Administration*. Azt hiszem tehát fel kellene szólítani a szerkesztőséget, hogy kerülje az ilyen szavakat, mert különben az „Ojvé” egylet kimondja rá a bojkottot. (Általános helyeslés.) A Pester Lloydról jut eszembe. A mai reggeli lapban egy nagyon érdekes hírt olvastam. A palesztinai kormány elhatározta, hogy minden államban nagykövetségeket fog felállítani és ezek vezetésével — költiségkimelés céljából — az illető főváros hitközségének rasekólját óhajtja megbizni.

ELNÖK (az izgalomtól reszkető hangon): Ez hihetetlen! . . . Nem! . . . Nem lehet!

SPITZFINDIG: Kérem . . . egy autentikus

Sztnes-Sternberg Miklos (Páris): A kálilói cadik és a pászlor (Illusztráció Patál József Kabbala c. művének francia kiadásához)

Havas-sürgöny . . . tessék, itt az ujság (zsebéből
kiveszi az ujságot és az elnöknek átnyújtja.)

ELNÖK (izgatottan átfutja): Csakugyan . . .
Óriási . . . Szenzációs! . . . Nagykövet! . . . palesztinai nagykövet . . . a diplomáciai kar tagja . . .
De hiszen akkor . . . (hirtelen elhatározással):
Uraim, kénytelen vagyok indítványomat, mely —
hogymint diplomáciai nyelven szóljak — legalább is
korai volt, visszavonni. Ha a palesztinai kormány
velünk diplomáciai összeköttetésbe óhajt lépni,
nekünk egy velünk barátságos viszonyban lévő
állammal szemben semmiféle ellenséges aktust
nem szabad kezdeményeznünk, sőt . . . a barát-
ságos viszony istápolására meg kell mozgatnunk
minden követ . . . igen uraim . . . minden követ,
akármilyen nagy követ . . . igen uraim . . .
nagykövet . . . palesztinai nagykövet . . . hihe-
tetlen . . . fantasztikus . . .

SPITZFINDIG: És mi lesz akkor a mi egye-
sületünkkel?

ELNÖK: Nagyon egyszerű . . . A „jöd”-ből
„hè”-t csinálunk . . . Az „Ojvé Cion”-ból lesz
„Ohavé Cion” (Cion barátai).

SPITZFINDIG: És a kezdetetük?

ELNÖK: Ez még egyszerűbb . . . „Ojvé”
Országos Jeruzsálemet Védő Egyesület. (Tet-
szés.) És ennek a barátságos viszonynak meg-
pecsételése majd mondatok egy olyan cifra,
parádés misebérachot, hogy visszhangzani fog
tőle az egész ország.

EGY HANG: És az elv? . . . Elnök úr, mi
lesz az elvvel?

ELNÖK: Az elv? . . . Micsoda elv? . . .
Különben is az elvek arra valók, hogy kellő idő-
ben legyen mit feláldozni . . . Amit IV. Henrik
megtehetett a francia trónért, azt én is megtehe-
tem a palesztinai nagykövetségért . . . Ha neki
Páris megért egy misét, nekem Jeruzsálem megér
egy mise-bérachot . . . (Általános helyeslés.) Az
ülést bezárom.

FELKIÁLTÁSOK: Éljen a nagyságos elnök!
Éljen a méltóságos főrend! Éljen az excellenciás
nagykövet!

ELNÖK (szerénykedve): Még nem, uraim,
még nem . . . Majd amikor leszek, aki leszek.

Gábor Ignác.

Pásztor Árpád: Morris Rosenfeld verseiből.

A KEDVESNEK.

*Oh légy áldott, köszöntelek,
Én üdvöm, fényem, kedvesem . . .
Eljöttél a műhelybe is,
Hogy együtt lehessél velem.*

*Jó gyermekem, hiába jössz,
Nem való néked ez a hely,
Itt forr a lég, itt zúg a zaj,
Szegény fiam, oh menj csak el!*

*Itt nem szabad, hogy lássalak,
Egy ölelésem sem tied.*

*Másé idom, szemem, karom,
A mester mindent bérbe vett.*

*Bár nélküled halott vagyok,
Mégis sürgetlek: — Menj, siess!
Itt nincs idő, itt csata dül,
Aki nem varr, éhségbe vesz.*

*Csak később jér, csak lopva jöjj,
Ha rég leszállott már az est.
Akkor szabad vagyok, tiéd!
Szerelmem égni, élni kezd . . .*

*Melledre szoritom fejem,
És megfogom lágyan kezéd.
Elsúgom, amit ellenem
A gyilkos nappal vétkezett.*

*Akkor minden csókom tied,
Kitörnek forró könnyeim,
A tied minden vagyonom,
S legdrágább kincsem, vegyed, im:*

*Legszebb dalom bókol eléd,
Bizalmas nézéssel köszönt.
És zene lesz, lágy muzsika
Minden szó, amit ajkad önt.*

*De menj most! Kedvesem, siess!
A szerelem itt rajta vesz!
Csak akkor gyül fel életünk,
Ha rég leszállott már az est.*

SOLEM ALECHEM: MÁ NISTÁNO?

— Mindenütt aktuális kérdés: —

Papa, én most négy kérdést intézek hozzád:

Az I. kérdés: *Má nistáno halajlo haze mikol hale-
lajsz* — miben különbözik ez az éj a többi éjjelektől?
Az év többi estéjén tetszés szerint eszünk kóser pecse-
nyét vagy tréli kolbászt, halat vagy rákot, ezen az
estén csak macoszt és csakis „sel peszach” eteleket.
A mama is jóelőre figyelmeztetett minket, hogy Isten
ments, nehogy valamiképp „chomecet” hozzunk a
házba és hogyha mindenáron chomecet akarunk enn, úgy —
Isten neki — valamelyik cukrászdában vagy
csemegeüzletben ehetünk, de a házba be ne hozzuk.
Minden elő van készítve peszachra. Minden tisztára
van surolva, ragyog a tisztaságtól minden sarok, a
konyhadenyek mind újak, a bútorok kitisztítva, az
ajtók lemosva, az ablakok fényesre törölve. Ide érezni
a konyhából kitóduló ételszagot, a gazdagon fűszere-
zett hal, a libapescenye és hasonló inyesiklandozó éte-

lek szagát. Mi pedig föltett kalappal körülüljük az asztalt, előltünk imakönyv, mibe értelmetlenül bámulunk, ülünk mint bábok és nézünk a könyvbe mint a kakas a „Bené Adam”-ba.

Miféle komédia ez? Hogy hívják ezt a játékot?
Ez volt az I. kérdés.

A II. kérdés: Miért távolította el mama a nevelőnőt teljes 8 napra a háztól? Miért szégyenkezünk mi a mi ünnepeinkkel? Azt szégyeljük talán, hogy egykor felszabadultunk a rabságból, hogy rabszolgákból szabad néppé lettünk?

Szégyenkeznünk kell talán azzal, ami Mózes könyvében írva van, hogy „szeresd felebarátod, mint önmagadat” vagy „ha ellenséged éhezik, hadd őt jóllakni a te kenyereből és ha szomjazik, nyujtsd felé italod”?

Avagy a mi egykori szent templomunk miatt, mely mint írva van, a világ összes népeinek szent helye volt?

Vagy talán királyainkat kell szégyenlenünk? Királyainkat, akik nem csak nagy hadakat tudtak vezetni, hanem bölcs és szellemes könyveket is tudtak írni és fonséges zoltárokat tudtak énekelni?

Vagy prófétáink miatt szégyenkezzünk, akik a nép között az igazságot, az erkölcsösséget és a törvényt hirdették és terjesztették, kik megvédték a szegényt az elnyomatástól, az özvegyet az erőszaktól, az árvát az igazságtalanságtól? Prófétáink miatt, kik nem átallották az igazságot a nagyoknak és hatalmasoknak a szemükbe vágni, még magának a királynak sem?

Avagy azt kell-e szégyenlenünk, hogy őseink — mint azt a hagyomány beszéli — magukat inkább kintpadra feszíteni, kinezni, gyötörni, darabokra tépni hagyták, tűz- és vízhalált elszenvedtek, miután előbb szó nélkül végig kellett nézniök, amint gyermekeiket lemészárolták, de hitüket semmi áron meg nem tagadták, büszkén, emelt fővel léptek a máglyára, hogy nemes lelküket egy „Sema Jiszroél” kiáltásban leheljék ki. Hát ez olyan nagyon szégyenleni való?

Ez a II. kérdésem.

S íme atyám a III. kérdés: Miért taníttattál minket minden lehető élő és holt nyelvre — egynek, a saját zsidó nyelvünknek kivételével, mely nyelven szent Tóránk van írva, mely nyelven prófétáink beszéltek, mely nyelvnek nagy és értékes irodalma van?

Miért ismerjük mi oly jól az összes ó- és újkori népek történetét, kivéve a mi saját zsidó népünk történelmét?

Miért vagyunk mi annyira otthonosak az összes országok földrajzában, kivéve Izrael országának „Erec Izrael”-nek földrajzában?

Miért ismerünk mi oly pontosan minden legkisebb részletet és jelentéktelen apróságot Astiages és Nero, Kambises és Dárius életéből, míg ellenben halvány sejtelmünk sincs Ezra, vagy Juda Makkabbi tevékenységéről?

Miért tudjuk oly pontosan, ki volt Puskin, ki Gogol, Gorkij és Tolstoj, míg Jehuda Halévy, Lövensohn, Gordon és Abrahamovitz-ról még csak nem is hallottunk?

Miért tudja még a legkisebb is közülünk, hogy milyen ünnep a karácsony, de hogy Chanuká-nak mi a jelentősége, arról fogalmunk sincs?

Ez volt a III. kérdésem.

És végül a IV. kérdés: Miért oly kedves neked Iván Ivanovics és miért oly gyűlöletes Reb Jankel?

Miért csönget be oly büszkén Iván Ivanovics a főkapun, míg Reb Jankel félve zajtalanul a hátsó kapun sompolyog be?

Miért van az, hogy Iván Ivanovics egy-egy látogatása alkalmával az egész család elébe siet őt üdvözölni és azt sem tudják, hová ültessék, míg Reb Jankel szégyenkezve megáll az ajtóban és szemelláthatólag azon töpreng, hogy mint „nem kívánatos elem” nem veszik-e látogatását tolakodásnak?

Miért mulattat minket annyira, ha Iván Ivanovics zsidót utánoz, aki állítólag, ha fegyvert lát, tüstént ijedten kiált fel: „oj véh, me’ schiesst”?

Miért nevetjük félholtra magunkat az ő „szellemes” viceein, míg Reb Jankel fél a száját kinyitni s előbb az arcokat kémleli, hogy vajjon szívesen hallgatják-e őt is?

Miért oly vakmerő Iván Ivanovics és merészkedik Matild nővéremnek udvarolni, az arcát megcsipdesni és amikor Reb Jankel egyizben Matildot dicsérve „feine beszule”-nek merte nevezni, mama a legnagyobb felháborodással rákiáltott „Pfui zsidócska, micsoda név az, „Beszule”?

Miért viscletünk mi a legnagyobb tisztelettel az orosz házitánító iránt, még a szempillantásától is félünk, míg a ha a „Rebbe” egyszer egy héten héberórát ad, valóságos gúnyt üzünk belőle, kalapját az ágy alá, kalocsniját meg a padlásra dugjuk el?

Miért fizetünk mi elő minden évben a „Niva” és a „Novoje Wremja”-ra oly hűségesen, egy hónappal a lejártá előtt, hogy Isten ments valamiképp el ne késünk és miért háborodtál föl annyira, amikor nemrég valaki azt kérdezte tőled, miért nem járatsz egy zsidó lapot is?

Miért hallani minálunk annyit beszélni idegen írókról, költőkről, művészekről, kiknek egyik legnagyobb tisztelője vagy és amikor röviddel ezelőtt egy zsidó író fölkeresett, miért fogadtad őt az ajtóban azzal, hogy „alamizsnát adhatok önnek, de könyvére nem vagyok kíváncsi”?

Miért olvasható neved a lapok különféle, nem-zsidó célú „adományok” rovatában oly gyakran és miért nem adományozol soha zsidó célokra?

Miért oly buzgó tagja mama az összes jótékonyági egyesületeknek, védnöknője azok báljainak és ha a „Talmud Thóra” javára kell valamit rendezni, miért panaszkodik arra az „elviselhetetlen zsidó snorrer bandá”-ra?

Miért adtad nekem éppen az Alkibiades nevet és nem az Akibát, ahogy tulajdonképen nagyapám hívták, akinek nevét viselem? Mennyiben dicsőbb nekünk Alkibiades, mint a mi bölcs Rabbi Akibánk?

Miért táncolja végig Klára nővérem oly szívesen az összes farsangi bálokat, dacára annak, hogy én saját füleimmel hallottam amint háta mögött gúnyosan „Chaika” és „Zsidovka”-nak nevezik?

Miért avatkoznak bele Motel a szabó, Berel az asztalos- és Chaim a suszter dolgokba, amikhez semmi közük, betolakodnak helyekre, hol semmi keresnivalójuk sincs és ott harcolnak mások jogaiért, míg am azok ezt kikérik maguknak és nemritkán bottal igyekeznek a helyes útra téríteni őket? Miért?? Mi okból?? Mi célból??

Ez az én négy kérdésem. Akarsz rá válaszolni? Ha nem, akkor én magam fogom a választ megkeresni.

Fordította: Krámer Béla.

DR. BARSINÉ FREUND MINNA (HAIFA): AZ ELEVEN KEREN KAJEMET

Mélyen tisztelt Szerkesztő úr!

Tegnap hozta a posta az ön szives levelét, melyben megkér, hogy írjak valamit Lag-béomer alkalmából a Keren Kajemetről s ime, a küldemény már készen is van. Az én közismert lustaságomat tekintve — hallatlan dolog!

Azonban a magyarázatot abban leljük, hogy nekem ezt a cikket nem kellett megírni; a cikk itt táncol és dalol körülöttem, reám ragyog négy jól ismert szempárból s még sok más bájos gyermekarcocskából, itt csilingel füleimben a mi héber nyelvünk édes és hivatogató hangján, a hivatalos naptár minden ünnepnapján és a most készülő új zsidó naptár ünnepnapjain, melyek szemünk láttára születnek és válnak a jövő naptárának részeivé s melyek sokkal-sokkal nagyobbak, mint amilyenek mi kortársak képzeljük őket.

„Bisvil Keren Kajemet!”

Ezzel a harci kiáltással vonulnak ki, fehér ruhácskában és ártatlan fehér gyermekszívvvel; amint szorosan fogják és csörgetik a kék-fehér perselyt; csörgetik-csörgetik és költögetik a szendregő lelkeket, nyitogatják a bezárt kezeket; — oly bájosak ezek a kicsiny és legkisebb tagjai ennek a gárdának: az eleven Keren Kajemetnek!

Csak nemrég történt, amint haza érkezik egy ilyen kis hüvelykmatyi Nemzeti Alapocsk a iskolából, kipirult arccal és izgatottan egy harmadik elemista világhódító hangján kiált:

— Anya! mennyi földet lehet vásárolni egy fél piasterért?

Ugyanis az történt — így értesülök a kis-

lanyomnak Napoleon-stílusban tartott előadásából — hogy a Bét Széfer Ammami III/a osztálya egyhangúlag elhatározta, hogy finanszírozni fogja a Keren Kajemetet, hogy földet vásárolhasson a jövő úttörőinek. Zsidó földet. Az osztály szegény, mert 32 tanulónak csak fele „Toce-ret Haarez” (hazai termés, azaz „bennszülött”) s ezek közül igen kevésnek van jómódú szülője. A többi, új bevándorlónak a gyermeke, olyanoknak, akik még nincsenek túl az első munkakeresésen s akiknél a félpiasteres zsebpénz még áldozatot jelent. Ezért becsülik a III/a osztályban oly nagyra a fél piasteret.

S most e kicsinyek fel akarják áldozni a zsebpénzüket a Keren Kajemetnek. Az első felbuzdulásban persze az egészet. Azonban — becsület a történelmi hűségnek — egész nyíltan meg kell mondanom, hogy az egyik nyalánk cicuska energikusan csak a zsebpénz felének leadását követelte és rövidesen meg is szerezte magának a többséget. Rövid, de valódi zsidó hévvel lefolytatott vita után meggyeznek a pártok a heti 16 piasterben. Az én legkisebb csemetém büszkén meséli, hogy ő a „32 piasteres párt”-hoz tartozott. De én tiltakozom minden gög ellen:

— Könnyű neked odaadni az egész zsebpénzt, ki minden szombaton megkapod a „Raanan”-porciót (palesztinai gyártmányú csokoládé) és minden köznapon a narancsaidat. De igen sok társnőd csakis a zsebpénzéből vásárolhat egy kis édességet, amit Európában — ki tudja mióta? — nélkülözött. Azért hát ne képzelj sokat a hazafiságodról, sokan a „16 piasteres párt”-ból valók közül nálad nagyobb áldozatot hoznak!

— Anya! — tereli a kislány másfelé a beszélgetést — a szünetben kiszámítottuk, mennyit gyűjtünk össze egy év alatt: 832 piaster!

Az utóbbi szavak egész ünnepélyesen hangzanak s én azt gondolom: Mit érnek Rothschild milliói a III/a osztálynak 832 piasteres Nemzeti Alap adományához képest?

Amikor haza érkezik apa, a következő kérdéssel fordul hozzá a kis adományozó, nagy komolysággal:

— Apa, mennyibe kerül egy dunam föld?

Most már csak dunamról beszél. Apja egy kis nemzetgazdasági előadást tart neki, de ő csak azt az egy tényt hallja, hogy egy dunam műveletlen föld körülbelül 45 fontba kerül. S akkor újból

Kép „Zichron Jákob” szentföldi kolóniából

számolni kezd: — Akkor 10 év alatt vásárolhatunk... s 15 év alatt...

Egészen lefekvésig tart ez a számolgatás, amit néha az öröm kitörései szakítanak félbe. Ezen a napon azal a nyugodt öntudattal alszik el — mint bizonyára mind a 31 társnője is, — hogy részt vett Erec Jisraél felépítésén.

II.

Purim.

Az elemi iskola „chizajon”-t rendez. Ezt a szót csak nagyon hiányosan lehet „előadás”-sal fordítani. A „chizajon” csakis és éppen csak „chizajon” s aki igazán meg akarja érteni a lényegét, annak látnia kell.

Ilyenkor egy bibliai részletet adnak elő a gyerekek és az „újak” szülői először hallják saját húsuknak és vérüknek szavában megnyilatkozva az ősök szavát és az ősök énekét. Ez az apák és anyák legszebb élménye Erec Jisraélben, ahova elhozták gyermekeiket, hogy itt örömben és szabadságban éljék ifjú éveiket, távol az európai műveltségben nevelkedett ifjúságnak hep-hep-ördítőzásaitól.

A függöny bezárul és taps hívja a kis művészeket a közönség elé. Egy kis iskoláslány kéri a nézőket, hogy maradjanak még helyeiken, mert a gyerekek még egy rövid kis jelenetet akarnak bemutatni, saját művüket, amit önállóan tanultak. Egy oly pontja a programnak, amelyben a tanítóknak nincs részük.

Ez érdekesnek ígérkezik s mi örömmel fogadjuk a kis konferánsz kérését. Az önállóság egyik jellegzetes tulajdonsága a palesztinai gyerekek s az „újak” hihetetlen gyorsan tanulják.

S most kezdődik a tulajdonképeni gyermek-előadás, amely igazán nagyszerűen megy. Max Reinhardt eljöhethetne tanulni ezektől a kis rendezőktől. Mert amit ő a színpadi technika raffinált eszközeivel bír csak elérni, azt ez a kis elite társulat az elképzelhetően legprimitívebb eszközökkel csinálja.

Körtánc, szólótánc, szavalat, karének — minden jól megy; s a tanítók még a szülőknél is jobban csodálkoznak a teljesítményeken. Igaz viszont, hogy sehol a világon nincs ilyen sokszínű iskolásgyerek-közönség, mint a haifai „tranzito”-iskolában. A legkülönbözőbb országokból származik ez a kis színes, sokféle gyereki

Útéptés az Erec Jisraélben, a Keren Kajemet földjén.

társaság. S egyuttal a különböző típusok is együtt nyilatkoznak meg.

A programnak egyes számai között az éppen szabad kis művészek purimi különlegességeket osztogatnak a közönség között: dióval töltött „Hámán-fülét”, mákos-tésztát, az anyák otthoni készítményeit — persze ügyesen szervírozva.

— „Schloach-manot” (slachmónesz) a vendégeknek — tréfálkoznak a gyerekek.

Az előadás végén újból megjelenik a kis „konferáló”.

— Igyekeztünk a legjobbat és legszebbet bemutatni és reméljük, hogy a kedves vendégek örömeiket lelték az előadásban. A chizajont a tanítóink rendezték a szüleinknek és barátainknak. A mi előadásunkat azonban a Keren Kajemetnek adjuk.

A kijáratnál két fiú áll mozdulatlanul, mint a Szentek szentjének kapuőrei, kezükben Keren-Kajemet-perselyek. Még egy arcvonással sem kérnek adományt, ők nem *ajándékot* akarnak kapni. Mert amit má dobnak a perselybe, az nem adomány, hanem becsületes munkánál becsületes bére.

A Keren Kajemet-adományt ők *maguk* adták. Ők adták Egeket ostromló gyermekakarattal és teremteni bírassal.

Ez az akarat, ez a bírás képezik a Nemzeti Alap kincstárának legsúlyosabb pénzérmeit. S a legnagyobb vasszekrény is kicsiny ahhoz, hogy befoghassa a mi eleven Keren Kajemetünket.

Haifa 5686.

BEREGI ÁRMIN: SZINES-STERMBERG MIKLÓS ÚTJA PÁRISIG

Néhány héttel a forradalom kitörése után, 1918-ban, két furcsa fiút hoztak fel hozzám a *Kadi-mah* cserkészek vezetői. Egyik nyurga, nevetős, másik zömök, dacos; mindkettő feltűnően kócos és mindkettő hóna alatt egy-egy mappa, még pedig valamelyik nagykávéház ujságtokja.

A nyurga fiú volt Heller Andor; a dacos, zömök: Szines-Sternberg Miklós. Hellen Andor volt az *arrivé* csodagyerek, akinek már kiállítása is volt és a *Mult és Jövő* cikket irt róla. Szines-Sternberg csak arról volt híres, hogy a Szépművészeti Főiskoláról azzal távolították el, hogy „ott tanulnia kell, nem pedig iskolát csinálni.” Akkori néhány rajza nem vallott 15 éves fiúra. Ősztönös rajzok voltak, anatómiai tudás és természetlátás nélküliek, nagyszerű

szemmel, de szobában rajzoltak, modelnélküli fantáziák, amelyekben az írót és a tollat csak az elképzelés vezette. No meg Hokusay, Beardslay, talán Lilien.

Egyetlen, mindent leborító értékzuhatag azonban mindent feledtetett: a diabólikus erő, ami nemcsak az arcok szokatlan kifejezésteljeségén, a testek szokatlan akció-valódiságában és a gondolat tisztaságában nyilvánult, hanem a nyegleség nélküli fölényességben, amellyel ez a fiatal gyerek súlyos témáit kezelte.

Néhány hétig Mannheimer mester keze alá került és megtanulta azt, hogy az emberi test nemcsak a képzeletben, de a valóságban is „van” és hogy meg is kell nézni azt, amit a művész ceruzahegyre vesz.

Az 1919. év súlyos hónapjai képtelen gondokkal terhelték a fiatal fiút és csodák csodája: a fantáziának legcsodálatosabb virágjai nyitlak e gondtemető hantjain. Talán önkívületben, (mert elképzelhetetlen oly szorgalom, amely néhány óra alatt utánozhatatlan tömegét ontotta papírra a dekoratív és gondolatdús fantasztikumnak), talán transzban (mert néhány rajza e korban magán viseli a rajzmédiumok karakterét) oly remekeket vetett papírra, amelyekről nem tudott számot adni. Az 1920. év a komoly studium éve volt, amikor fütetlen szobában együtt didergett művész és model, ahol a művész addig hajszolja a model lelkét, amíg az maga is átszellemül és a bűvölet félórájában készül el az arckifejezés orgiája, amely a fehér merített papíron néhány odavetett vonal között az élet teljességében remeg.

Azután jönnek sorba a küzdelemteljes évek. A már 17 éves, túlkomoly művészyerek keresi a célt, keresi önmagát. Érti, hogy az emberi gondok, az emberi nyomorúságok, a történelem nagyságai, a történelem hazugságai, a misztikumok, a letagadott, erénylepelbe csavargatott erotikumok, a lelkek, a betegségek, a groteszk, a kicsinyesség mind-mind művészi és nagyon kevés művész nyúlt ez emberi dolgok legmélyére. Szines-Sternberg Miklós lenyúlt értők mélyre, nagyon mélyre. És az ismeretlen mélységekből elővonszolta az emberi lelkek szörnyüségait, az emberi lelkek rejtett gyönyörűségeit és ismeretlen magasságokból lesugároz-tatta, lefátyoloztatta a transzcendentálist.

Szines-Sternberg Miklós (Páris): Sátoros ünnep, ima az eszroggal és tulávvai

Azután keresett új anyagot. Három éven át csak ceruzahegyen dolgozott, amíg végre más anyaghoz nyúlt. A szén, kréta, a szín a lelkében kész művész-fiú kezében új meg új eseménnyé vált és saját gyönyörűségére játszott velük, amíg új stílusával megtalálta a témákat, a formákat, az új, hozzánk közelebb álló alakokat. Eleinte fél az új anyagtól, de néhány lap után már az anyag szellemmé válik és mint lehellet kerül az érdes papirosra. Sokszor lehetetlenség reprodukcióban felismerni az eredeti kvalitását, mert még a papír színét is belevonja a művész orkeszterbe.

Sok csapongó misztikum és barokkság, erotikum és naivitás, prudtás és pornográfia után egy termékeny szigetre ér, ami pálmás hűsége fogadja: elérkezik a bibliához és a zsidó misztikumhoz.

Nem illusztrál: újra költ. Súlyos ókori és középkori levegőt varázsol elének. Patai Kabbalája, Eszter királyné története, a Szombat, a cheder-fiú, a dal, a halottmosó, stb. elevenen él előttünk és sokszor órák hosszat nézhetjük a geniusszal terhes, démoni lapokat; nem tudunk szabadulni tőlük.

1924 óta Párisban él Nicolas Sternberg. Páris forgatagában — melyben minden gyémánt, minden salak egyformán kering, — ez a gyémántszilánk megtalálja foglalatját.

Budapest nagynehezen kiverejtékezte magából. Páris felszívta. Párisban nagy költők kéri, hogy műveiket illusztrálja. Utoljára: de I. Barbey d'Aurevily *Les Diaboliques* című munkáját illusztrálta és ez a mű csak 100 példányban jelenik meg.

És Szines-Sternberg Miklós, aki elindult a Kadimah cserkészekkel, érkezett Párisba és most már hiába nyúlkál utána Budapest híárja:

főnn marad. Budapest majd elmondhatja ismét, hogy „hazánk fia”, meg „az értékes magyar művész”, de azt hiszem sem a művész, sem jó egynehányan nem felejtjük el az elmúlt éveket, meg hogy hogyan lett a 15 éves fiúból 20 éves. Mert az nagy sor volt. Sokan vétkeztek a művész ellen, talán ezek lesznek a közeljövőben legbüszkébbek reá és a leghangosabbak.

Szines-Sternberg Miklós nagy nyeresége nemcsak a világművészetnek, hanem jó zsidó nevelése biztosíték arra, hogy lelke zsidó marad.

Szines-Sternberg Miklós (Páris): Halottmosatás
(illusztráció Patai József Kabbala című művének francia kiadásához)

nappjai nem számítottak, mert üresen és rongyosan fityegtek az időn. De rajongott a dús és telt éjszakákért. Az éjszakák duzzadó virágpompájából hasad ki az álom, a zsidó ügyefogyottságnak ez a nagy vigasztalása. Az éjszakák tündérbillikomából isznak lángoló borokat a zsidó éhezők. Ő is abból ivott.

Knopp Májer még a jesivában tanulta meg az éhezést és az álmodozást. A talmudiskolák színeket szomjazó miszticizmusa az éhségből táplálkozik. Knopp éhezett, roppant sokat éhezett, mellett gyönyörű fantasztikumokat vetélt ki a szegénységből. Pedig nem volt se vak, se ostoba. Nagyon jól ismerte az életet és látta egész eredendő rútságában. De mikor az élet elnyújtózkodott előtte, utálatosan és férgesen, mint egy döglött szörnyeteg, akkor fölhámozta, megnyergelte és azt hitte magáról, hogy sárkányt szelidített. Néha valahonnan bibortól izzó fényhasáb esett rá rongyos kaftánjára és ilyenkor királynak képzelte magát. És nem is csodálkozott rajta, hogy király.

Nem Knoppnak hívták őt a barátai, hanem Kneppelé-nek, ami pitykét jelent. Mert kicsike, törékeny volt és mert elszakadt minden rokonságtól, mint a dolmányról lekeshedt rézpityke. Az élet csak ide-oda lökdöste, megrugdalta, hogy fölsebesedett tőle, de gyermekesen bizakodó természete folttalan maradt. Akárhogyan üldözte is őt az élet, ő az életet mégis szerette. Mert csak szeretni tudott, igaz: egy kicsit talán megköttyögösödött, de hiszen megköttyögösödnek az okos emberek is, ha egyszer a másnapkeresők brigádjába állnak. Semmiféle csodában nem kételkedett, legkevésbé pedig a bibliai sziklaban, amely vizet fakasztott. Szentül hitte, hogy egyszer meghasad öneki is a szikla és aranyáradást csurgat ki magából.

Mindig aranyáradásról álmodott. Milliókat várt, töméntelen gazdagságot. Hogy szétoszthassa. Hogy a milliók nyomán, amiket elszórna, új emberek szülessenek és új embersorsok is.

Édes bágyság simogatja fáradt csontjait. Gyulladt szeme ölmosan lecsukódik, de nagy kaputárással megint fölrántja, mint aki még kedves vendéget vár. Magára húzza hideg, rongyos paplanját és nézdegél. Gyönyörüségtől és fájdalomtól reszket a szíve és tágranyilt szeme mese-szerűen elsodort világtávolságokból szent romokat szív fel magába. Meddő, kopasz hegyek zuhanak a tekintetébe, kemény cédrusfák, elomlott királysírok, omlatag, ódon falak és egy széjjelhullott nép, amely rongyokat és milliókat szedeget. A zsidó nép, amely vagyont gyűjt és szegényt halmoz, mely böjtöl és összezsugorodik. És vele elsatnyul az országa is. De mért ne tudna

az összezúzott nép és az összezúzott ország új életre kelni? Egészen bizonyos, hogy fel tudna tamadni a romok alól, mert nem lehet igaz, hogy Istentől van és örök időkre szóljon ez a szörnyű elesettség.

Hatalmas nagy szem naposodik a sötétségben. Knopp föllendül izzó széleire és lóbázza a lábát, mintha parton ülne. Álomra ringatott tekintetére pedig a megsejtett istenség titokzatos mélységeibe merül. Látomásokat figyel és már tudja is, hogy mi jön majd ezután. Hát ugyan mi jöhet? „És szemeink látni fogják, ahogyan visszatérsz Ciónba, a Te irgalmasságodban . . .” Mosolyog. Nuná, nem ez jön. Bizony ez jön. De mért nem történt ez már régen meg? Mert az emberek ostobák voltak és mert nem volt zsidó milliomos, aki tudta volna, mit kezdjen a millióival. De ő, Knopp Májer, tudja mit kezdjen velök. Stambulba megy és megvásárolja Palesztinát. Abdul Hamid szultán eladja.

Két vékonyka, girhes karjával kaszálja a levegőt és nevetgél.

— Az a gőj, szegény, nyögni fog, ha egyszer a kezembe kerül.

És egyszerre csak csigán karikázik a lelke, mintha ostorral pörgetnék. Hajtja az ösök nomádósztone, amelyet az álom kiveret belőle. Keringőzik ágya alatt a föld, egymásba dőlnek az országok és ő egy országból a másikba lódul. A részvét és a megváltók áldozókedve a Boszporushoz hajtják. Nagyhirtelen aláereszkedik egy felhő, azt se tudja, hogyan, de már a felhőn ül és az kelet felé viharzik vele, egyenest a Boszporushoz. Úgy utazik, mint Montefiore. Tíz imádságos emberrel, sakterral, zsidó szakáccsal és sok-sok millióval, ami a legfontosabb. Mert nagy háremet tart az a szultán és mikor csak ránéz az ember, pénzt követel.

Gyönyörű talliszt örökölt Knopp Májer az édesapjától. A bojtjai vastagok és széles ezüst szalag patakzik a felső szélén. Ezt a ragyogó imaköpenyt magával viszi az audienciára. Ebben imponálni fog, mint a vilnai gáon.

Nini, már a kioszkban van. Tetszik neki, mert szép és előkelő. Mégis csak nagyúr ez a szultán, egy pórec, meglátszik mindenben. És rendes ember is. Igen nagy köveddal fogadja. A Sejk ül Islam a balkeze hüvelykujjával álla alatt a manduláját nyomkodja és harsányan intonál: „Kejl choszon, vekojl kalle”. Mintha völegény jönné. Az őrség tiszteleg. A szolgák földig görnyednek és Salom-alejkum-mal üdvözlik. Majdnem úgy, mint Ó-Budán. A főeunuch bég-nek tiszteli, zöld selyem slafrokba öltözteti, a fürdőbe kíséri, onnan aztán a trónterembe vezet. Mindenki meghajol.

Knopp Májer körülnéz. Négy csodalatos oszlop mereszkezik a trónterem kupolája felé.

Arany és elefántcsont borítja a nemes faragást. Knopp nyomban kitalálja, hogy ezek a karcú oszlopok a császári baldachin oszlopai, csak nincs meg rajtuk a menyezet. Magához inti hát a főceremóniás mestert, ez alázatosan hozzá lép. Knopp átadja neki az imádságos bugyorát és a baldachin felé hunyorít. Az ősz pasa megérti a néma parancsot, kihúzza a „bájtli”-ből a vastag-rojtú imaköpenyt és ráfeszíti az oszlopokra. Ugy. Most már meg lehet fujni a kürtöket.

Ragyogó menet árad be a trónterembe. Kormányzók, vicekirályok és császári hercegek. Aztán alabárdos spáhik között a császár, turbánosan, roppant yatagánnal az övében. A miniszterek reszketnek. A kormányzókat törí a frász a felelemtől. De Knopp Májer úgy nézi, mintha Ó-Budán a chevragabbe jönne. Elfogódottság nélkül várja. Nem csinál magának olyan nagy baldóvert ebből a szultánból.

A szultán kilép a sorból, feléje siet és kedves kéznyujtással köszönti:

— Nagyon szép, kedves Knopp, hogy megtisztelt. Van szerencsém.

Knopp meghajtja magát, de nem nagyon, csak alig-alig, mint az oléunál, mikor kiköpnék.

— Részemről a szerencse — mondja hüvösen.

A szultán tovább kedveskedik.

— Ez aztán a meglepetés. Foglaljon helyet, kedves Knopp. Csak nem fog állni előttem, mint valami vicekirály.

Ez a megkülönböztetett figyelem mégis csak elbűvöli. Leül hát és azt mondja:

— Én úgy éljek, Felség, derech errec-je az van magának, csak mondom.

És már ülnek is a feketekávé mellett. Ő meg a szultán.

Knopp Májer szürcsöli a zamatos levest és szakértően bólogat:

— Egészen törökös ez a mokka. Pont olyan aljas, mint a Wertheimer-nél Pesten. Egy csoda, hogy milyen könnyen tanul ez a török nép. Csak mondom.

A szultán magához inti a nagyvezirt. A nagyvezir magához inti a császári ház kancellárját. A császári kancellár magához inti a főkamarást. A főkamarás ellohól a főkamarához, tolvajkulccsal kinyitja, kiveszi belőle a legszebb Medsidje-rendet, bársonypárnára teszi és visszalohól a szultánhoz.

— Hányat hoztál? — kérdi a szultán.

— Csak egyet, Felség.

A császár megzordonul.

— És hányat loptál?

— Csak kettőt, Felség.

A császár arca földerül. Barátságosan Knopp felé fordul:

— Ha megengedi, kedves Knopp, ezt a kis kitüntetést kegyednek adom.

Knopp nagyszerű gesztussal elhárítja:

— Lassen Sie gut sein, Majestät. Jó lesz egy más niemandnak. Énnekem még a Lipót-rend se imponál. Ha tudni akarja, már husz éves koromban megkaptam a mörénét.

A császár elámul. Husz éves korában! Halatlan! Csak most látja igazán, milyen nagy ember tisztelte meg az ő szerény hajlékát. Szinte összeesik elfogódottságában és nem igen tudja, milyen cím dukál a magyar mörénének. Bizonyosan az excellenciás cím, vagy még több is, mert úgy tudja a magyar miniszterelnök is excellenciás, pedig az talán még a chóvert se kapta a

Szines-Sternberg Miklós (Párizs): Avromele a chéderbe megy (Ifjusztrácló Patai József Kabbala című művének francia kiadásához)

jesiván. Kimondhatatlan tisztelettel egy kristálytálat tologat Knopp felé. A tál tele van piláffel. Kinálgatja.

— Parancsoljon, excellenciád.

Knopp visszatolja. Csupa megsértett méltóság.

— Tün Sie mich nicht beleidigen, Majestät. Hát fogok én tréflit enni?

A szultán el van ragadtatva.

— Grossartig! Az a Montefiore is ilyen volt. Streng orthodox. De köztünk maradjon, nekem úgy gyött elő az a Montefiore, mintha nem lett volna valami nagy talmudista. Kegyedhez képest, úgy értem. Tulajdonképpen hol tanult excellenciád?

— Hunfalván — vágta ki önérzetesen Knopp Májer.

A császár oda van a csodálkozástól.

— Ugyan ne mondja! Hunfalván, a híres Hunfalvinál? De hiszen akkor kegyed olyan charef lehet, mint dr. Blau Lajos a szeminárium-ban.

Knopp Májer olyan szerény, mint az ibolya.

— Nunu, Felség, nem kell túlozni. Az a Blau Lajos is tanult valamit.

— Jó, jó — mosolyog a császár. — A Liszt Ferenc lennék, ha le tudnám zongorázni a különbséget. Egy tréfa! Hunfalva és a szeminárium! Akar engem megtisztelni excellenciád? Ha meg akar tisztelni, mondjon nekem egy kis Tojrét.

Nagy megtiszteltetés az, ha a vendéglátó házigazda bibliai előadásra kéri fel a vendéget. Knopp Májer úgy érzi magát, mintha olajjal kenetnének. Hát jól van. Ragyogtatni fogja tudományát. Hadd élvezzen ez a szultán. De mindjárt úgy csinálja, hogy értsen is belőle: mért jött és mit akar. Megsimogatja hát a gyér szakállát és azt mondja:

— Ojoj, ojoj, ojoj! Irva van: És Eliezer, Ábrahám főszolgája így szólt vala Cháránhhoz: „És nem fogok enni és nem fogok inni, amíg meg nem mondom neked, milyen üzenetet küldött tőlem az én uram Ábrahám. Kérdik a bölcseink: mi az, hogy nem fogok enni és nem fogok inni, amíg és így tovább? És mit csinált volna Eliezer ha az a Chárán, cholile, elhúzza a tárgyalást? Enfernt men: Eliezer akkor nem evett volna és nem ivott volna akár nyolc naoig se. De én azt mondom: szó se róla. Eliezer nem arra esküdött, hogy még nem akar enni, hanem arra, hogy már nem bir, mert már evett is, ivott is, mikor azt mondta. De mit jelent akkor, hogy nem fogok enni és nem fogok inni? Iz au der terec: nem eszem, azt jelenti, hogy többet nem eszem és nem iszom azt jelenti, hogy többet nem iszom, amíg és így tovább. Az én rabbim, éljen, így magyarázza: nem eszem a Misnah édes gyümölcséből és nem iszom a Midras mámorító borából, amíg meg nem mondom undsofort. Eliezer tehát csak a deszertet nem akarta megélvezni, amíg meg

nem mondja, hogy háztűznézni jött Cháránhhoz, Ábrahámnak atyjafiához. Üvö le Cijon góél . . . És el fog jönni Cionnak az ő megváltója. Omén.”

— Grossartig! — lelkesedik a császár. — Wunderbar.

— Also Majestät: a Misnah édes gyümölcséből én se eszem és a Midras mámorító borából én se iszom, amíg meg nem mondom, hogy mért jöttem és mit akarok. Kurz gesagt: Kinálok magának egy üzletet. Liferálja nekem Palesztinát.

A padisah gyanakodni kezd. Attól fél, hogy cionista-üzletet kínál neki Knopp Májer.

— Hitefre? — kérdi sandán.

— Gegen prompte Bezahlung — mondja önérzetesen Knopp Májer.

— Mert hozomra — ismétli a császár — nem adom. Hiszen ért engem, kedves Knopp.

— Nuná, nem értem. Felséged nincsen kasszánál jelenleg. Csak mondom.

A császár nem is szégyenkezik.

— Ez az, kedves Knopp. Nem vagyok kasszánál jelenleg. Sőt nagy cőreszban vagyok jelenleg, minden mesümednek kívánom. Mit mondjak kegyednek: rossz üzlet ez a kalifátus.

— Hát akkor — véli Knopp Májer — mondja be az inzulvenciát és kezdjen valami rendesebbet. Nálunk Ó-Budán így csinálják. Csak mondom.

A császár mélyen elszomorodik.

— Ugyan mit kezdjek? Mit lehet kezdeni pénz és bizalom nélkül?

— Igaz, igaz. Boltot nem nyithat. Ahhoz pénz kell és hitel és intelligencia. De állást akárki kaphat. Egy letört exisztencia állás után néz. Az a legbiztosabb. Egy tréfa, hogy az én barátomnak, a Kleinmann Márkusnak milyen bechóved állása van Ó-Budán. Van magának arról egy fogalma, hogy az milyen karriert csinált? Chevre-sámesz! Ez egy pozíció.

A szultán remélni kezd.

— Az is szultán volt azelőtt? — kérdi és minden idege a válasz elé feszül.

— Az a Kleinmann — mondja Knopp Májer kijózanító hüvősséggel — egy jó zsidó volt azelőtt. És liberer is volt azelőtt, ami egy kvalifikáció.

— Szóval — sóhajt a császár — én Ó-Budán se kellenék.

— Biztos — hagyja helybe Knopp Májer. — Ó-Buda kényes és válogató. Aki Ó-Budán sámesz akar lenni, az legyen egy kapacitás. Alle respekt Felség, de egy kalifa és egy sámesz között egy kis különbség van. Nem akarom megsérteni, Felség. Csak mondom.

— Mért lennék megsértve — mosolyog melankolikusan a szultán. — Ami igaz: igaz. Egy császár, leider, az egy niemand. Szép jövőt csak egy sámesz remélhet.

Knopp Májer nézi ezt az elveszett embert és megsajnálja. Olyan volt ebben a pillanatban,

mint minden zsidó milliomos. A szive majd megszakad a nagy részvéttől, de ezt az egész nagy nyomort egy nagyszerű üzleti befektetésnek érzi. Ebből ki lehet hozni valamit. Hát összeszedi milliomosi irgalmasságát, megveregeti a szultán vállát és vigasztalja:

— Nem kell kétségbeesni, Felség, Felséged, nebich, córeszban van. Hát aztán? Én is córeszban voltam, mégis regresszáltam magamat. Felséged is regresszálna még magát. Hogyan? Nagyon egyszerűen. Felséged eladja nekem Palesztinát und Sie sind ein gemachter Mensch.

A szultán gondolkodik. Az ajánlat tetszik neki. Mert valóban nem volt kasszáján jelenleg és már hetek óta azon töri a fejét, hogyan és kitől lehetne pénzt szerezni. Frankfurter, az ő kedvenc dragománja, aki a legzseniálisabb pénzügyi ötleteket éppen a legutolsó török fontból tudta kicsiholni, azt tanácsolta neki, vegyen részletre egy új háremet, csapja aztán zálogba és a zálogcédulát adja el a főmuftinak. De a főmufti kijelentette, hogy olyan zálogletétre, amely eszik, egy piculát se ad. Vegyen ezer vagy kétezer írógépet a Felség, erről lehet beszélni. Csakhogy az egész birodalom összes írógépeit megvásárolta már a nagyvezir és ő is zálogba csapta azokat. A szultán ebből a forrásból már nem meríthetett és ennél fogva a pénzszerzés más módjáról gondoskodott. Belátja, hogy a Knopp Májer écaja miliókat ér. Ujjongani szeretne, de ha elárulja örömet, könnyen hátrányba kerülhet. Ezért hát ravaszskodik.

— Mezopotámiát inkább eladnám. Vagy Szíriát. Palesztina a szívemhez nőtt. Vegye meg excellenciád Szíriát.

Knopp Májer észreveszi a ravaszkodást és megmérgecsedik.

— Csak ne csináljon nekem faksznikat. Mit tesz úgy, mintha nem tudna Palesztina nélkül meghalni se? Maga meg tud halni Palesztina nélkül is. Hát ne kerteljen, Felség. Eladja, vagy nem adja el?

— Nem mondom, hogy nem. De tudja kedves Knopp, az talán drága kegyednek.

— Látom már — mondja fenyegetően Knopp Májer. — Felséged nyuzni akar. Mondja meg, mennyit akar, de megnyúzni nem hagyom magamat.

A császár meghökken.

— De kedves Knopp, hiszen nem vagyok én az Istóczy, mért akarnám megnyúzni kegyedet? Szolid ember vagyok, excellenciád is szolid ember, ha mi ketten csinálunk egy üzletet, az csak szolid üzlet lehet. Szóval adjon nekem tíz milliócskát és egy milliócskát a nagyvezirnek és rendben vagyunk.

Most már Knopp Májer tudna felujjongani nagy boldogságában, de túrtözteti magát. Tíz millió, az egy snoke. De neki nem szabad elárulni, hogy az csak egy snoke. Neki úgy kell tenni,

mintha a császár a bőrét nyúzná. Hát fölsziszogott. És alkudozott. Mi az, hogy tíz millió? Ki ad ennyit Palesztináért. Tíz millióért megveszi Pesten a Gizella-malmot. Őt is elég, vagy legföljebb hat. De nem bánja: legyen nyolc millió. Nem? No, no jó. Megadja a tizet. Hogy még egyet a nagyvezirnek? Egy frászt. De aztán mégis csak előhozhatja a pénzeszsákját, eloldja és önti belőle a körmöci dukátokat. Mint egy patak, úgy szétárad az aranyözön. Hirtelen abba-hagyja, mert már bokáig gázol a szultán az aranyáradásban.

Knopp Májer a fermánt kéri. Fermán nélkül nincs üzlet. Hogyne, hogy stornirozzák, mikor az árát kifizette. Hát ide azzal a fermánnal.

A szultán tapsol. Ünnepléses felvonulásban jönnek a vezirek és a miniszterek, aztán a muftik és az eunuchok, végül a főfőhivatalnokok és aranyhímes bársonypárnán pergament, lintát, tollat hoznak. Meg a nagy állampecsétet. A szultán tollba mondja a szerződést, aláírja és ezzel aztán Judea ismét a zsidók jogos birtoka lett. Császári heroldok megfújják az ezüst kürtöket és meghűrdetik a nagy eseményt. Ezer meg ezer zsidó ujjong apalota előtt. A tömeg tolakodik, ágaskodik és üvölt, mert látni akarja a nagy ítétezőjét. A szultán karjára fűzi Knopp Májert és kilép vele az erkélyre. A nép örvöng. Knopp Májer átveszi a hódoiást.

— Csönd legyen — bömböl valaki az erkély alatt. — Halljuk a megszabadítókat.

Nagyszerű szónoklat forr Knopp Májer ajkain. De a nép boldogsága és a saját maga gögje beledagad a torkába, mint a dugó, a nagy szóáradás megfordul és visszabuggyan. Mintha megnémult volna. Nyomasztó csönd. Az emberek várnak, lázasijedten. Ni, mi lesz már? A vezirek és a tábornagyok fészkelődnek. A Sejk ül Islam kinos zavarában az orrát fujja. Knopp Májer gyöngyöző homlokát törölgeti és krárog meg nyöszörög. A szultán dühében a szakállát rázza, könyökével oldalba döfi Knopp Májert és a fölébe sugja:

— Beszéljen hát, Rebojszem! Jidelach!

A varázslat megoldódik. Knopp Májer kitűnő szónok, de szónokolni csak úgy tud, ha rubintos markolatú yatagánt suhogtat. Hát a szultán övéhez kap, kitépi belőle a rubintos yatagánt és megsuhintja. Mintha tüzkévéket bajitana, úgy robban ki belőle a nagyszerű szónoklat:

— Rebojszem! Jidelach! Én és barátom, a császár, százhusz évig, köszöntünk benneteket. Csak mondom. És mert megáldott engem a jó Isten, azt gondolom: a gólusznak pedig vége legyen. Csak mondom. És ide gyöttem. Kurz: a szultán öfelsége, nebich, éppen nagy córeszban volt és nem volt kasszáján jelenleg, ami nyilvánvalóan Isten ujja volt. Csak mondom. De mit meséljek itten? Visszavásároltam Erec Jiszroélt és aki most nyugodtan akar meghalni Jeruzsá-

lemben, megteheti, hála a jó Istennek. Egy szóval: Lesóno habó be Jerusolójim. Jövöre Jeruzsálemben. Csak mondom.

Halk, finom boldogság csiklandozza. Kemény ágya olyan puha most, mint egy török ottomán. Nem érzi a hideget és nem érzi az éhséget. Csak sirni, meg nevetni tudna nagy boldogságában. Mert ez szép volt, de milyen szép volt.

Hirtelen azonban nagy ijedtség zuhan a csontjaiba. Szent Isten! Hátha valamit rosszul csinált? Hátha blamáta magát? Hátha a szultánnal kötött szerződését megtámadják? Mit lehet tudni? Egy kis formahiba, cholile, belecsuszhatott.

Szines-Sternberg Miklós (Páris): Börtön. Az „Üldözés”-klubból

Ezt az egész dolgot át kell gondolnia még egyszer. De alaposan, hogy minden hibátlan legyen.

Hát hogy is volt csak?

Lehuntyja a szemét és fejére rántja vékony, rongyos paplanját . . . Hát hogy is volt csak? Megvan. Ma már megint nem keresett semmitse. És Kleinmann megkínálta kenyérrrel és libatöpörttyűvel, mert azt hitte, hogy éhes. Nevetséges! Mintha az olyan fontos volna. Aztán egyáltalán. Mért is éhezne? Akinek milliói vannak, az nem éhezik. Egyszerűen becsöngeti a szakácsát és ráparancsol, hogy . . . Ez az. Ezzel kezdte. Igen. A szakács, meg a tiz imádkozó, meg a sakter.

Stambulba megy és úgy utazik, mint Montefiore, szakáccsal, imádkozó emberekkel és sakterrel. És Stambulban elmegy a szultánhoz. A szultán elébe siet a trónteremben, megrázza a kezét és örvendezik:

— Gasamodiner, kedves Knopp. Nagyon szép magától, hogy megtisztelt. Van szerencsém.

És ő azt mondja rá, de egész hűvösen, hogy részéről a szerencse és gyöngén meghajol. Nem csinál magának olyan nagy baldóvert abból a szultánból. Talán meg se hajol majd. De igen. Egy kicsit muszáj.

Asit. Hideget érez a gyomrában, vagy éhséget, hát még jobban magára rántja a paplanját. Aztán mosolyog és elszundikál.

És ime: hatalmas nagy szem naposodik a sötét firmamentumon. Knopp Májer föllendül izzó széleire és lóbázza a lábát, mintha parton ülne. Tekintete pedig a megsejtett istenség mélységeibe merül. Látomásokat figyel és már tudja is, hogy mi jön majd ezután. Hát ugyan mi jönne? Veszechzenü énéntü. „És szemünk látni fogják, ahogyan vissza fogsz térni Ciónba, a te irgalmasságodban” . . . Csak mondom.

PATAI EDITH: TAVASZ A LEÁNYGIMNÁZIUMBAN

A város szívében szürke füstfátyolok takarják el a napot, de tudom, ha kifelé sétálok az Andrássy-úton, minden lépéssel közelebb jutok a tavaszhoz. Az Oktogon után meglassítom a járást. Honnan jön felém ez az emlékektől terhes hangulat? Hirtelen megállok és ösztönszerűen átvágok a másik oldalra. Szemben velem az Erzsébet Leánygimnázium. Istenem hányszor jöttem így az Andrássy-úton, hányszor vágtam itt keresztül táskával a kezemben, az úttesten — sok-sok évvel ezelőtt. Sokszor szálltak azóta a tavasz felhői az Andrássy-út felett, de az iskola épülete ma is oly méltóságáteljes egyszerűséggel néz szembe velem, mint akkor. A házak nem kopnak úgy mint az emberek. És a ház szelleme? Az én iskolás-koromban az Erzsébet-gimnázium élén kedves, nyíltszívű liberális gondolkodású igazgató állott. Mindenki szerette, a tanítványok rajongtak érte és emlékszem, mikor néhány évvel ezelőtt a kurzus kezdetén őt sem hagyta érintetlenül az a nagy sötét eset, amely oly boszorkányos gyorsasággal festette át az egész magyar közéletet, ez az egy ember jobban meglepett, megdöbbentett és szomorúban mutatta nekem az emberi lélek örök esendőségét, mint sok-sok más együttvéve. Ki sejtette ezt akkor, mikor az Erzsébet Leánygimnázium egész tanári kara, az igazgató példáját követve, nem tett különbséget zsidó és nem-zsidó növendék között . . . Azon sem botránkoztak meg tulságosan, hogy az osztályunkban két-három leány is akadt, aki nem írt szombaton. A megbotránkozók és a fölényesen mosolygók nem a keresztény tanárok sorából kerültek ki, hanem a zsidó iskolatársnők közül. A liberalizmus fényében asszimilánssá vált szülők kedves és gondtalan félzsidó vagy negyedzsidó lányai gyakran fordultak hozzám azzal a kérdéssel: Te csakugyan nem írsz szombaton? A mama nem is akarta elhinni, hogy még ilyesmi is létezhet Budapesten! Nahát . . .! Bizony az „ilyesmi“ akkor ritka eset volt és a kedves kis lipótvárosi lányok csodálkozó gúnyos fölényét nem kellett volna úgy a szívemre venni. És mégis azon az érzékeny hangfogón, azon a fiatal lelken sokáig fájdalmasan visszhangzott: Mondd, te igazán nem írsz szombaton?

*

Elgondolkodva, multakba merülve, haladok lefelé az Andrássy-úton. Erre már a liget küldi az illatát, erre már rügyező fák hajladoznak a napfényben. Az én utam, az én régi utam csak az Erzsébet gimnáziumig vezetett, ez az út már a lányomé. Igen, ott a zöldelő fák között ott áll a mi lányaink iskolája. A zsidó leánygimnázium. És körülötte nesztelen lépésekkel járkál a tavasz. Az iskola hatalmas kapuja kitarva, a széles kölépcsőkön most indulnak felfelé a leányok. A szemük csillogásán, a hajuk fényén, a lépésük táncos ritmusában ott él a tavasz. Körülölelem tekintetemmel az egyszerűségében impozáns épületet. Ebben a házban nagy-nagy munka folyik. A zsidó jövő legmélyebb alapja itt épül, mert itt nevelik a jövő zsidó asszonyait. Elnézem ezeket az ifjú leányokat. Fiatalok, gondtalanok, dalos kedvűek, a tavasz hirdetői, de vajjon a mi régenvárt zsidó tavaszunk, a mi szentséges „ver sacrum“-unk hirdetői-e? Ma még önludatlanok, mint minden ifjúság. Jönnek különböző társadalmi osztályokból jönnek néha erősen konzervatív milieuból és gyakran a végtelenségig asszimiláns környezetből.

Az iskola pedig, a zsidó leánygimnázium egyformán szeretettel fogadja mindannyiukat. Az iskola vezetői tudják, érzik, hogy a zsidó iskolának különösen a folytonosan lemorzsolódó modern zsidóság gyermekeinél nagy és fontos missziót kell teljesíteni. Régi bűnöket, szülők, irányok, izmusok bűneit kell jóténni, egyszerűbb, egészségesebb és zsidó szempontból öntudatosabb világfelfogást kell adnia a jövő zsidó generációjának.

A zsidó szellem nem szenvedett annyit az idők folyamán, mint a zsidó lélek. Elnézem ezeket az intelligens fiatal arcokat, ezt a friss elevenséget, mozgékonyt és úgy érzem, hogy szellemi téren itt nem lehet baj. Az anyag jó és ami a tanítást illeti, elismerően elsórángó, a tanári kar minden egyes tagja hivatásának magaslatán áll, úgyhogy sok szülő tisztára ezért, minden zsidó szempont nélkül igyekszik gyermekét itt elhelyezni. Az iskola népszerűsége évről-évre gyarapszik és évről-évre több azoknak a gyermekeknek a száma, akik hiába kérnek bebocsájtást. Látnom, hogy a szép napos folyosókon mily sűrű csoportokban tolonganak a növendékek, bizony ma az a helyzet, hogy még a régi növendékeket is alig tudják elhelyezni. A gimnázium épülete bővítésre szorul. Wirth igazgató úr elmondja, hogy már évek óta beszélnek a gimnázium építendő új emeletéről, amellyel a helykérdést meg lehetne oldani. A másik terv, hogy a gimnáziumot új épületbe helyezték, nem találkozik oly osztattal szimpátiával. Ez a csendes, halkszavú előkelő környezet, amelynek a hangulata már oly szorosan összefonódott a gimnázium fogalmával, mindenestre jól hat a serdülő leányok egész fejlődésére. Beszélgetés közben leérünk a gimnázium tágas, napfényes udvarára. A porhanyós, fekete földből apró zöldelő rügyek kandikálnak elő. Kérdően nézek az igazgató úrra. Elmondja, hogy a növendékek maguk ültetik, ápolják a növényeket és így a természetrajz nehéz tudománya itt eleven valósággá, élettelmes fejlődéssé válik és ez a kert munkája a leánykák testi fejlődésére is előnyös. Különböző is az iskola egész iránya, hogy a tantervben előírt tárgyak mellett a praktikus életre készítse elő a növendékeket. Wirth igazgató úr figyelme mindenre kiterjed. Osztályról osztályra jár a köröző könyv. Be sokat mesélhetne az iskolának ez a népszerű naploja. És mesél is! És milyen izgalom támad a nyomában. Az igazgató úr „közhirre tette“, hogy sokás-zsemlyét nem való ozsonnázni a zsidó iskolában. Ez nem felel meg az iskola irányának. Természetesen szünetben a folyosón megindul a pro és kontra. A gyerekek felfogásában hiven tükröződik az otthon felfogása. De néha már két eredő találkozik. Az iskola zsidó „szelleme“ kezdi legyőzni, átalakítani az otthon zsidótlanságát. Már nem mosolyognak, ha a zsidó hagyományos formákról van szó.

Azt magam is tapasztaltam, hogy a főzötanfolyamon a felsőbb diákkisasszonyok teljes komolysággal és megértéssel hallgatják a főzés rituális szabályait. És csodálatos, ezek a kedves gimnazista leányok milyen sokat értenek a szakácsművészethez. Itt már alakulóban az új női típus. Megszerzi a doktorátust, de ha közben doktorné lesz belőle, akkor sincs semmi baj. A főzés is menni fog. Sőt talán sokan közülök és minden bizonnyal többen mint az előző generációban, rituális konyhát fognak vezetni. Amikor lefelé indulok

a leánygimnázium lépcsőin, arra gondolok, hogy a nagy nyugati kultúrállamok főereje: „Der rechte Mann am rechten Platz“. Nálunk bizony ritkán érvényesül ez az elv. Mintha elveszett volna a mérték, amellyel az igaz embert kell mérni. De a két zsidó gimnázium kivétel. Hála Istennek! Itt mindenki a helyén van. Itt mindenki érzi, hogy a zsidóság jövőjéért dolgozik.

Az én leányom azt hallja az iskolában, amit otthon, az én leányomtól nem kérdik társnői: te csakugyan nem irtsz szombaton? Mert itt a szombat az istentiszteleté, ill. ünnep a szombat, emelkedettség és pihenés. Itt templomajtók nyílnak ki szombaton és tanárok és tanítványok együtt éneklnek a szombati zsolnárt: „Örvendeznek birodalmadban szombatnak őrzői, gyönyörűségek hirdetői . .

Kisteleki Éde: Oh lelkek mestere!

Biedermann Adolf egyri igazgató-tanító barátomnak.

*Oh lelkek mestere! te pajzsos ember,
Kit minden ártalomtól szíve véd,
Csak egyszer láttalak, ölelve egyszer
Magamhoz tiszta lényed szent hevét.*

*Azóta égek a barátság nyílt tűzében,
Mint csipkebokor Moriah hegyén,
És változás e földön engem bármi érjen,
Tudom együtt leszünk mi, te meg én.*

*Dalomban visszhangodá vágyom lenni,
Ki énem álmodott visszhangja vagy,
A tudományod, kedvességed semmi,
Mert mérhetetlen bensőd tiszta nagy.*

*Bármerre mégysz, kísérszen kézfogásom,
Dicsekvésnélküli valónk frigye,
A földi lét ettől magasabb szárnyon
Utját egykor lolytatni tér ide.*

Szines-Sternberg Miklós (Páris): Záródsz a Kabbalához

Székely Frigyes: Csendélet

DR. VAJDA BÉLA

1862—1924

— Egy cipruság frissen felhantolt sírjára. —

Vajda Bélával a rabbikar egyik kiváló tagja szállt sírba. 37 éves papi működése alatt, melyből közel tíz esztendő Abonyra és huszonhét esztendő Losoncra csik, nagy érdemeket szerzett mint lelkipásztor, mint tanító és mint író. A levegő, amely gyermekkorában körülvette, nem kedvezett a rabbipályának. Hódmezővásárhely, úgy tudom, kivüle más rabbilt nem adott, igaz lelkesedésből választotta ezt a pályát, amely oly jól illett lelkületéhez, ha nem is szülőföldjén nyert neveléséhez. Illányos zsidó ismereteit kemény munkával, kitartó szorgalommal és soha nem lankadó buzgalommal a Rabbiképzőn, hova 14 éves korában belépett, csakhamar kipótolta és az évek folyamán a legképzettebb rabbik sorába emelkedett.

Ha 37 éves papi működését áttekintem, azt látom, hogy annak legjellegzetesebb vonása a lelkesedés volt. Az a lelkesedés, amely a rabbipályára készítette, végig kísérte, sem az élet tapasztalatai, sem az emberekben való csalódás nem lohasztották le, mert egyéniségéből fakadt és igaz volt. A lelkesedés vezette lelkipásztori működésében, melynél nem ismert fáradtságot, sem különbséget. Minden hívét egyaránt szolgálta, mind egyik örömeiben és bánatában egyaránt vett részt. Szívéhez mind közel állt, legközelebb a szegény és le-sujtott. Abonyi hívei távozása után is megható szeretettel ragaszkodtak hozzá, valóságos ünnepnek tekintették, ha meglátogatta őket. A lelkesedés hatotta át szónoklatait is, a hitbelieket és a világiakat egyaránt.

A lelkesedés hatotta át tanítói működését, melyet mint az elemi iskola igazgatója és a középiskolai ifjúság hittanára mindvégig kifejtett. Megnyerő módszerre a tanításban maradandó hatást adott oktatásának. Nagy elfoglaltsága dacára Talmud-Tórát létesített, hogy a köteles iskolai órákon kívül is taníthassa az ifjúságot, hogy a hit és erkölcs erejével derék emberekké nevelje őket. Az is sikerült neki, hogy példájával és szavával ifjakat a papi pályának megnyerjen. A rabbiknak ezt a korunkban fontos kötelességét lelkesen teljesítette.

A lelkesedés vezette az irodalomhoz is, melynek már hallgató korában állott szolgálatába. A középkori

klasszikus héber költészet remekét a Rabbiképző hallgatói kezdték magyarra átültetni és mai napig nincsenek sikerültebbek semmiféle más nyelven. A fordításokat a Magyar Zsidó Szemle közölte, melynek akkori szerkesztői, Bacher Vilmos és Bánóczy József, a tehetséges hallgatókat erre a szép munkára buzdították és melyben őket segítették is. Az elsők között Vajda Béla volt. Csakhamar az önálló munka felé fordult. Lelke szerint való munkái: Az abonyi hitközség története, Jókai és a zsidóság, A zsidók és hazájuk, mely tárgyakat lelkesedése sugallta, szerette községét, a zsidóságot és a hazát. A lelkesedés vezette a tollát, a lelkesedés készítette, hogy nagy elfoglaltsága mellett az irodalomhoz is szakítson magának időt.

Vajda Béla jeles pap, tanító és író volt, de talán

legjelesebb volt mint ember. Bájos ember volt, szeretetreméltó egyéniség. Derűs kedélyű ember, aki mindenkinek javát akarta. Nem tekintette a világot siralomvölgynek, zsidó optimizmussal tekintett az eseményekre és az emberekre és szeretett volna minden embert boldognak és vólnak látni. Ő maga ilyen volt és iparkodott a társaságot így hangolni. Hűséggel és szeretettel csüggött barátain, különösen conscholarisain, kikhez magam is tartozom és e pár méltató sort megindult lélekkel vetem papírra. Emléke élni fog barátai szívében utolsó lehelletükig.

Vajda Béla mint ember, mint pap, mint tanító, mint író egyaránt kivált és fényes lap illeti meg a magyar rabbikar történetében. Legyen áldott emléke.

DR. BLAU LAJOS.

Szines-Sternberg Miklós (Párts): „A cadtk gróf” (A zsidó vallásra térí Potoczky lengyel grófot máglyára vetik.) Illusztráció Patai József Kabbala című művéhez.

KISS ARNOLD: AMOR ÉS SADCHEN

(Folytatás.)

Ámor úrfi azonban alkalmasint nem lehetett nagyon messze. Úgy látszik, hogy már ott a kávéházban is, nyilvánvezte a mögötte Braun tüve-kől felé irányíthatta, mert az öreg Braun bácsi, akit eddig mosolyogni sohse látott senkise, s aki-nek otthon egy Xantippe (amint ő mondta: Czanktipp) felesége s négy eladó sorban álló lánya volt, amikor a kávéházi kassafraúlein trónusa mellett elhaladt, rákacsintott a Fraúlein-ra, s kuncogó dévajsággal megpacskolta annak pirosított pozsgás ábrázatát. Aách mir e tüveköl! Ámor úrfi pedig eme gáztette után, gyors iramodással a Vág folyó partja felé rohant, a Lubochna felé induló Rottmüller-kocsi után.

Mazelstein Bernát egy kicsit rosszkedvű lett, hamaros fölvidámodása után. Eszébe jutott,

Rabbi Simon ben Jochai fiának, rabbi Eleázárnak strja Méronban

hogya ma már a legfontosabb gseft után se nézhet. Délután akarta a rabbi urat lakásán fölkeresni a Wolf contra Hoch ügyben, Rottmüllerék-nél is ki akarta vetni a töreit, hogy a tervezett Rottmüller—Hoch sidachot ördögi ármányokkal meghiusítsa, s ime dr. Hoch is, Rottmüllerék is Lubochnára rándultak. Egy nap elveszett hát a haditerv számára. No de seba! Holnap is nap lesz . . .

Céltalanul ödögött a kisváros csöndes utcáin. A Nepomuk szobor alatt Traurig Adolf, az immár kétszer özvegyeségre jutott lisztkereskedő állt künn az üzlete bejáratában, két zsák rozs-lisztre támaszkodva, (Mazelstein úgy mondta: untámaszkodva) bágyadt szomorúsággal pipázgatva.

— Na, Traurig úr — kiáltotta feléje Mazelstein úr, a szokásos üdvözlések után — még mindig Witiber? Nem akarna maga megnősülni? Tudnék magának egy igen megfelelő parthiet.

Lemondóan legyintett a kezével Traurig Lipót, elgondolkozva csóválta meg a nagy, kerek kobakját s azt válaszolta panaszos suttogással:

— Nősülnék én, nősülnék, kedves Mazelstein úr, de félek az ajlem gúnyjától. Kicsúfol a világ, ha harmadszor is megházasodom.

Mazelstein úr élénken tiltakozott Traurig Lipót aggodalmaskodásai ellen. Elvetőleg intett a kezével:

— Mbah! Az bolondság! A világot, az embereket semmibe se kell venni. Tudja Traurig úr, én ismertem egy kollegáját, annak volt egy lisztészakot hordó szamara. Egy napon ez a maga kollegája zöldre festette a szamarát s így vezette körül a város utcáin. Efölött a csodálkozás olyan általános és olyan nagy volt, hogy nemcsak a gyerekek, hanem még az öregek is nevetve szaladtak a ritka látvány, a zöld csacsi után. De mivelhogy a szamar nap-nap után így járt végig továbbra is a város utcáin — a csodálkozás lassan megcsökkent, végre is végképpen abbamaradt. Így lesz az magánál is, Traurig úr; ha harmadszor is megnősül, egy néhány napig szája veszi majd a város; a zöld csacsi, pardon, maga, Traurig úr lesz a közbeszéd tárgya, azután pedig le fog csöndesedni a csodálkozás, a röhögés. Minden csuda három napig tart . . . Wegen den, ist es nicht der Mühe wert, sich zurückzuhalten, Herr von Traurig, ezt én mondom magának.

Lubochnán Ámor úrfinak már nem igen akadt sok dolga. Rottmüller Aranka kisasszony

és dr. Hoch Manasse főrabbi úr mellé inkább protokollum hitelesítőnek állhatott be, hogy a két szív közötti érzelmek lángoló szerződését rózsapiros pecsétjével lássa el.

Unalmában álmosan gurrogó vadgalambokra lödözött a nyilával, amitől aztán azok ijedt röpdőséssel szálltak egymás felé s fuldokló turbékolással csókolták egymás piros csőreit.

Mert Aranka és Manasse már jóideje tisztában voltak egymással, s Lubochnán már csak szüretbe csordult a szerelemnek pattanásig telt szőlőgerezdje.

Rottmüller mama Lubochnán összetalálkozott a námesztői rokon Rosenfeldékkel, azokkal üdögött a fenyőházi Anna-tavi kilátó padján, ahonnan borzongó gyönyörűséggel lehetett lelátni a több százméteres örvényben sötétlő, mély, kékszemű tóra, esztendők óta felgyülemlett családi pletykák boldog tárgyalásaiba elmerülten — az alatt Aranka és Manasse főrabbi úr — felsőbb

mamai engedéllyel — sétára indultak, a közeli lubochnai vizesés megtekintésére.

A törpe borókával és sűrű fenyőkkel szegélyezett szűk bérci ösvényeken szeszélyesen játszott a lombokon átszűrődő délutáni napsugár... Mély csönd teregette tündérfátyolát az ünnepélyesen hallgatag hegyormok fölébe, rejtett rigófészken időnként trillázó füttyszó zendült, a bérci csalogányok is alkonyati hárfáikat pengették már. Manasse főrabbi úr egyszerű szavakkal akkor kérdezte meg Arankától:

— Akar-e maga az én feleségem lenni?!

S Aranka kisasszony éppen olyan természetességgel, csakhoggy mélyen elpirulva válaszolt:

— A magáé vagyok.

A főrabbi úr azután komoly szavakkal beszélt a kettejük jövőjéről. Hogy Rottmüller mama mellettük áll s szövetségársuk lesz a papa ellenállásának leküzdésében. Mert Rottmüller papa, ezt Aranka kisasszony mondta el a rabbi úrnak, tiszteli, becsüli, nagyon szereti ugyan dr. Hochot, de a lányát nem tartja a papnéi állásra termettnek. Hogy nem úgy nevelték, hogy alkalmas legyen ezzel a komoly és súlyos önmegtagadással járó tisztség betöltésére. Hogy attól tart: Aranka is, dr. Hoch is csatlakozhatnának egymásban. Dr. Hoch okosabban tenné, ha idegenből hozna feleséget, annak nagyobb lenne a szükséges tekintélye Vágvárnán. Aranka nyugodt sorsát pedig biztosítottabbnak látná valami egyszerű kereskedő oldalán.

— Azért kérdezem magától, édes, szép Arankám — tette hozzá melegcsengésű hangján a rabbi úr — tudja-e, hogy az én soha nem változó érzéseimen és rajongó megbecsülésemen kívül: más egyebet alig adhatok magának. Fényesen berendezett lakást, versengző toiletteket, teljesen független életet nem biztosíthatok magának, csak csöndes boldogságot, szerény, de meleg otthont, s egy hü szívet, melynek tiszta érzései egy nemes női szívet kárpótolni tudnak sok üres és léha nagyvilági szórakozásért, amiben egy papnénak része nem lehet és sok kívülről jövő méltatlanságért, amely a csöndes paplakásba be akar hatolni, s talán meg is fogja vérezni a szívet...

— Ómén, veómén — búgta rá orgonás hangon egy feketetollú bérci gerle a közelben s az alkonyra készülő szélfuvolat rezdülése csilingelő karénekre zendítette össze a reszkető fagyalbokrok lombjait: mintha csak a rabbi úr egyik esketői beszédére zúgna áment a sötétláros főkántor úr és a sipítóhangú kis vágvárnai kórusgyerekek.

Aranka kisasszony bársonynézésű szemeiben pedig rajongó tűz gyulladt ki:

— A magáé vagyok, sennitől se félek, meglátja, méltó leszek rá, hogy a maga nagyon boldog papnéja legyek.

Sötét este volt már, amikor Rottmüllerék és dr. Hoch hazafelé tartottak Vágvárnára Lubochnáról. A holdvilág bujdosva tört át a kocsiba hajló fenyölombok résein, ezer csillag hunyorgott a tátrai ormok fölé boruló égboltozaton, tücsök-cimbalom muzsikált az uton, valahol a tarpataki vizesés messziről zúgó halk moraján át félálomban gügyögő szerelmes gerlek búgtak — sötét volt, Rottmüller mama nem is láthatta; Aranka szép kezecskéje, mint valami foglyul ejtett remegő fürjecske, boldog fogságban pihent a rabbi úr kezében — a rabbi úr pedig elmondta a Lubochnán történeteket a mamának — még mindig

Hosea próféta sirja Cafetben

sötét volt, Aranka pirulását senki se láthatta — az áldó beleegyezését kérte frigyükhöz és hogy lenne segítségükre Rottmüller úr várható ellenszegülése megtörésében.

Rottmüller mama könnyek között hallgatta végig a rabbi úr előadását, ő rajongott a rabbi urért, azt mondta, hogy dr. Hoch Manasse a világ legnagyobb szónoka, forró ohaja megvalósodását látta e készülő frigyben s megígérte, repeső szível ígérte meg, hogy mindenben szövetségstársa lesz a fiataloknak.

A ledér Amor úrfi pedig ezek után — csak természetes — hogy keringő táncra penderült s aztán kacagó dévajagságtól fáradtan, egy a sötéten kék éjszakában fehérselymes virágaival világító mandulafának dölve, sikitó, vihogó jókedvvel kiáltozott a vágvárnai szálloda emeleti szobájában álmódó Mazelstein bácsi felé:

— Nü, Herr von Mazelstein? Was sagen Sie jetzt dazü? Nü, wer hat-e Gewüre? ich oder Sie?!

A kis haszontalan antiszemita! hogy jidliroz! hogy csüfolódik a szegény zsidó ember fölött!... mintha csak mindenki Zeusz fajához tartozhatnék!

Másnap a délelőtti órákban Mazelstein Bernát ott ül a Rottmüller Herman posztözületének comptoir szobácskájában.

Hevesen, gesztikulálva beszél az erélyes, markáns arcvonású Rottmüllernek. Egész lelkét, minden ékesszólását beleönti a kapacitálásába.

Rottmüller Herman kedvetlenül hallgatja. Időnként egy-egy türelmetlen, ideges mozdulattal kel föl a helyéből, gyors léptekkel végig-méri a keskeny szobácskát, mintha arra gondolna: nincs-e már itt az ideje, hogy Mazelstein urat kidobja? — de azután beletörődik végzetébe, s megadással hallgatja tovább bőbeszédű látogatóját.

Mazelstein Bernát a bal csizmaszárába nyúl, s különböző férfifotografiákat húz onnan elő.

— Ez az én albumom — mondja élces nevetkérezéssel — a bal csizmaszáromban tartogatom a legelőnyösebb völegényjelölteket. A jobb csizmaszárban a kalejelöltek arcképei vannak elhelyezve. Csupa disztíngvált, elsőrangú parti, ezt én mondon önnek, Rottmüller úr, én Mazelstein Bernát, Magyarország első sadchenje. Ezek a völegényjelöltek mind derék, kitünő, jólszituált férfiak, akik egy jó családból való leányt fényesen el tudnak tartani és fényesen el tudnak boldogítani. Vagy megboldogítani. Nem beszélek kifogástalanul magyarul — ha tévedek a kifejezésekben, javítson ki, Herr von Rottmüller. Én adtam férj-

hez a bicsitzei báró Topper leányt, az ivanóczi Grünberger bérlő leányát, a szucsányi Schauerleányt — mind áldják a nevemet. Lásza Herr von Rottmüller, ezek között a chöszenjelöltek között nincsen egyetlen lateiner sem. Mert én nem akarok snorrert ajánlani a szép és előkelő Rottmüller Arankának. Ügyvéd?! orvos?! vagy pláne róf?! erre én nem is gondolok. Mert mi is tulajdonképpen egy ügyvéd, egy orvos, egy róf?! Eszembe jut erre egy régi anekdot. Volt egyszer egy abbamaradt gíter Jid, afféle nyomorult, vándor ajrech, afféle jövendőmondó kisebbsajta szegény ördög. Eljött egyszer egy faluba, megállt egy zsidó ház előtt, hogy oda betérve, egy tányér meleg levessel enyhítse az éhségét. De a balbósz a három gyerekével az ablaknál állva, meglátta az ajrechot, s kiküldötte a gyerekeket: mondanák a koldúsnak, senki sincs otthon.

Az ajrech, aki a gyerekeket a házba kibefutni látta, kitalálta az igazságot, tudta, hogy a fiúk hazudnak. Magához hívta a fiúkat, a legidősebbnek a tenyerét kezdte vizsgálgatni, s aztán azt mondta jó hangosan: „Óh Istenem! micsoda sors is várakozik tereád!”

Azután a második fiú tenyerét kezdte nézegetni, s aztán arra is azt mondta: „Jaj! Uram! Istenem! micsoda, de micsoda sors vár terád!”

Aztán a harmadik fiú tenyerébe is belenézett, s itt is felsóhajtott: „Bizony a te sorsod a legsúlyosabb!”

S azután útnak indult. A balbósz, aki mind ezt hallotta, kiszaladt a házból, visszahívta az ajrechot. Bevezette a szobába, helyet kínált neki, a legjobb falatokat rakta elébe, s mikor az jólakott és eleget ivott, arra kérte, mondja el neki a fiai sorsát.

Az ajrech hosszas vonakodás után megmondta neki, hogy a legidősebb fiúból: gánev lesz, a másodikból: gyilkos, a harmadikból pedig: snorrer. Amikor a balbósz ezt meghallotta: mély szomorúság vett rajta erőt, majdnemhogy elájult. Az ajrech vigasztalta s azt mondta neki, hogy bár ez a sors van fiai számára megírva, mégis van ez ellen is fegyver és eszköz. A balbósz könnyörögve kérte a tanácsát.

Erre így szólt az ajrech: „A legidősebbet, akiből gánevnek kellene lenni, neveltessed ügyvédnek, a másodikat, akiből gyilkosnak kéne válni, neveltessed orvosnak, a harmadikat pedig, akiből snorrer lenne, neveltessed: rólnak, zsidó papnak.”

Azért nem ajánlok én az

A kabbalista Rabbí Jicchak Lurja (Arl) sírja Cafetben

Aranka kisasszony számára se ügyvédet, se orvost, se rófol. Különösen nem rófol. Az Aranka kisasszony ne szoruljon rá a balbatim nedővejaira. Az Aranka kisasszony kalapjáról ne mondja a legutolsó battlen: „Far mei Geld!” Hiszen még a turócszentmártoni rabbi is a múlt évben, a hittanórán a Káin és Ábel bibliai történetét magyarázta a gyerekeknek, s azt mondta a fukar Braunhorn jótekonysági előjáró fiának: „mondjad el az édes apádnak, hogy ma azt tanultad az iskolában, hogy Ábel megölte Káint.” A gyerek másnap azt mondta az iskolában a rabbi úrnak: „tisztelteti a papa a rabbi urat, nem az Ábel ölte meg a Káint, hanem a Káin az Ábelt.” Mire a rabbi dühösen kiáltott oda a fiúnak: „Dósz weisz dein Vóter, dass der Kájin den Ábel erschlagen hat, aber dass man Purim den Róf schlachmónesz schickt, das weisz er nicht.” Hát nem megalázó az ilyen és hasonló dolog egy Rottmüller Arankára?!

Külömben is — ha igaz, amit az ajlem mond — hogy Dr. Hoch, az itteni rabbi pályázik az Aranka kisasszony kezére... — én nagyrabecsülöm a rabbi urat — de ez nem sidach. A rabbi úrnak három eladó inajadon nővére van otthon, Budapesten, azokat neki kell férjhezadni...

No de erre már aztán elveszítette a türelmét Rottmüller Hermann. Hidegen, de érthető eréllyel mondta Mazelstein Bernátnak:

— A móselejaira nem vagyok kíváncsi. Hogy a lányomat kinek adom? nem kötöm a maga orrára. A partijaiból nem kérek. Pakkolja össze a fotografaiát.

Mazelstein bácsi távozott. Egykedvű flegmával távozott. Nem érezte magát megsértettnek. Hozzá volt ő már szokva az ilyen fogadtatásokhoz. Sőt nagyon jókedvű lett. Pattintott az ujjával s azt mondta odakünn az utcán: „Ün wenn dü zerspringst Ámorl!”

Hagyta érni a dolgokat. Elhatározta, hogy három napig szünetelteti a Rottmüller—Hochügy folyamatát, s csak azután látogatja meg a vágvárnai rabbinst. Wolf Mayernek sürgönyözött Bielitzbe: „Mindén rendben. Értesíteni fogom, mikor jöjjön a becses családdal Trencsén-Teplitzre.”

Három napon át más házassági kombinációkkal foglalkozott a Vágvölgyben. Olyan buzgó volt, hogy még egy hliniki, a napokban megözvegyült lót marhakereskedőnek is partit ajánlott. Az azt válaszolta neki: „Amikor a fe-

József Karónak, a Sulchan Aruch szerzőjének sírja Cafetben

leségem temetéséről hazajöttem s a könnyes szememet törülgettem, s alig tudtam az újabb könnyeimet elfojtani, akkor mindenki azt mondta nekem: „ne szomorkodj, koma, majd szerzek én neked másik feleséget”; de bizony, amikor az egyik teheneimet elveszítettem, senki se mondta ezt énnekem akkor is.”

Am Mazelstein úrnak igaza volt. Nem az ő szavainak a hatása alatt ugyan, de Rottmüller Herman még aznap este kijelentette a családjának, hogy verjék ki Dr. Hoch-ot a fejükből. Nem adhatja a hozzájárulását ehhez a házassághoz. Amint már mondta: tiszteli, becsüli a rabbi urat, de nem tartja üdvösnek, hogy a rabbi a saját községéből nősüljön. Aranka nem is termett rá, hogy a rabbine állásának kötelezettségeit vállalja. A fizetése is nagyon szerény a rabbinak, Aranka más élethez szokott. Ha legalább nagyobb hitközségben működne! Szóval: semmi szín alatt nem egyezik bele. S arra is fölhívja a mamát és Arankát, ne járjon a rabbi úr ezentúl annyit a házhoz, ne adjanak tápot a fölösleges szóbeszédnek.

Igy esett, hogy másnapi látogatása alkalmával Dr. Hoch, a Rottmüller-család körében a szokottnál feszültebb hangulatot talált.

Aranka aztán könnyek között mondta el neki, amikor kikísérte a folyosóajtóig, a papa ellenszegülését és okfejtéseit. De forrón megszorította búcsúzáskor a kezét, s azt súgta könnyei között: „Mégse leszek sose másé.”

Dr. Hoch Manasse a vágvárnai rabbi, szomorúan és mélyen elgondolkozva tért haza a csöndes paplakba, rebbecen után sóvárgó néma legénylakására.

Nü Ámorl! wósz hab' ech gezógt?!...

(Vége következik)

ERDEI VIKTOR GYŰJTEMÉNYES KIÁLLITÁSA A NEMZETI SZALONBAN

Erdei Viktor: Dr. Sch. J.-né úrnő képmása

Erdei Viktor: Pesti házak a Rízsadombról

Közel husz évi visszavonultság után lépett újra a nyilvánosság elé Erdei Viktor a Nemzeti Szalon összes termeiben rendezett kollektív kiállításával. Közel husz esztendeig ez az értékes művész nem kereste a hangos elismerést, nem csatlakozott népszerű irányokhoz, hanem csupán lelkének művészi ösztönét követve járt az ő sajátos belső törvényei útján. Fejlődése egyenes vonalat mutat és ez a vonal a mélység dimenzióját méri. Erdei festőegyénisége látszólag nem sokat változik az évek során, csak mindig mélyül és mindig közelebb jut a nemes művészi egyszerűség ideáljához. Ezen az uton járva, ebben a mindig befelé virágzó fejlődésben ér el Erdei oda, hogy néhány finom vonallal, a legszűkebb eszközökkel tudja kifejezni mondanivalóját. Ez a művészet a keveseké, a kiválasztottaké, úgy érezzük, a művész tiltakozó mozdulattal áll az ő külön világa kapujánál: „odi profanum vulgus”. A transcendentalis körök izgatják fantáziáját, a hárfás Dávid király alakját veti papírra egy színesen elomló látomás közepette és a Bál Sem szekerét látja robogni naptól átfűtött, ragyogó porfelhők pasztelles színei között. A természet sokszerű nyelvét áhítatos rajongással hallgatja, megnyitja neki lelkét és mindenütt és mindenben csak színt, színt és mozgást, mozgó vonalat lát.

Mennyire uralkodik a festői látás Erdein, erre nézve jellemző, hogy mikor Karinthy Frigyes előadást tartott a kiállításán és valaki megkérdezte a művészt, mit is mondott a nagyszerű író a

művészetről, Erdei csendes mosollyal felelt: Igazán nem is tudom, ha valaki beszél, előad, engem a fej, a mozgás, az arckifejezés annyira érdekel, leköt, hogy ez teljesen eltereli figyelmemet a kimondott szóról.

A szín, a vonal, a mozgás és mindezek mögött a megnyilatkozó lélek. A természet lelke, az ember lelke és az az ezerarcú lélek, mely a szép, lendületes, fájdalmas, vonagló mozgások mögött él. Mert Erdeinél minden végső irány, cél és beteljesülés: megéreztetni a lelket. És e közben mindig vissza-visszatér önmagához, a saját arcához. Színté látjuk is, amint tágranyilt szemmel néz farkasszemét tükörmásával, majd behunyt szemmel figyel önmagába

és újabb és újabb csodákra lel saját arcának halvány, szenvedéstől átszántott vonásai között. Az igazság mártíriumos szeretetével keresi önmagát, a szemek mélységeiben, az ajkak beszédes vonalában és önmagán túl a világ jelenségeiben is. Legjobb és legérdekesebb modelje ő maga, mert hisz a befelé élő lelkek útján minden utkeresztződésnél örök problémaként áll: az én. De épp ilyen mélységes és szenvedő kereséssel hámozza ki a lelket néhány kitűnő férfi-portraitján is.

Gyakori témája a férfi és nő, az emberpár a természet ölén. Tavaszi fényben, nyári sugárzásban ölelkezve, megpihenve, fáradtan, alétlan, mámorban, rezignációban. Mintha Ádám és Éva örökké új témájának minden variációját vissza akarná adni. És mégis két ember mintegy párannyá süllyed Erdei felfogásában, beleolvad a természetbe akkor is, ha a két alak szinte betölti a kép kereteit. Ugyanaz a panteisztikus világfelfogás ez, mint Böcklin hatalmas képein, amelyeken a természet hatalmas szimfoniájába mint halk fuvolahang olvad bele az áldozó papok fehér ruhás alakja.

P. E.

MEGJELENT AZ ABEL PANN BIBLIA II. KÖTETE

Mialatt Abel Pann európai diadalutját folytatja és egymásután Berlinben, Párisban és Londonban ünneplik a Biblia és a Kelet világhírű mesterét, megjelent a „The Bible in Pictures” második sorozata, a színes kőrajz technikai tökéletességével, gyönyörű albumba gyűjtve. Az Abel Pann Biblia második sorozata is 25 képet tartalmaz és kronológikus sorrendben a vizözöntől Szodoma és Gomorra pusztulásáig terjed. Ebben a mappában vannak tehát Pann vizözön-ábrázolásának a sajtóban annyira kiemelt fantasztikus változatai, Noé, a Bárkaépítés, Lót és leányai, Lót menekülése, Ábrahám látja Szodoma égését, Noé három fia, Sem, Cham és Jafet, mindegyik a maga külön világot sejtető tipuskifejezésével, amely oly mélyen vésődik bele az emlékezetébe annak, aki ezeket a képeket egyszer látta.

Az Abel Pann Biblia II. sorozata is háromféle kiadásban jelent meg. A rendes kiadás ára 10 dollár, a művész által szignált különkiadás 25 dollár, luxuskiadás egész bőrkötésben, minden egyes lapon a művész sajátkezű aláírásával 50 dollár. Megrendelhető a Mult és Jövő kiadóhivatala útján.

Erdi Viktor: Önarckép

Erdi Viktor: Boronálás

Dr. I. Alcalay. S. H. S. országos főrabbi

JUGOSZLAVIA ORSZÁGOS FŐRABBIJANÁL.

Dr. Alcalay országos főrabbisága nemcsak cím, hanem valóság is. A „grand rabin” méltóság itt valóban a legmagasabb respektust jelenti befelé és kifelé. Ha országos körútján valahol megjelenik, felekezeti különbség nélkül vonulnak ki az „egyházfejedelem” fogadására a legfőbb hatóságok, katonai zenekarok és díszbandériumok kísérik be a városokba, amelyeket fellobogóznak mint nagy nemzeti ünnepek napjain. És ez a lisztelet és hódolat nemcsak a méltóságnak, hanem az egyéniségnek is szól. Mert tudják, hogy dr. Alcalay tanácsait sűrűn meghallgatják a minisztériumok, sőt maga az udvar is. És megható legendák szövődnek, mint hajdan Antoninus császár és Rabbi Jehuda Hanászi barátságáról.

De otthonában Alcalay dr. csak szerény tudós. Itt levetette a dús aranyhímzésű fehér püspöki talárt és érseki süveget és egyszerű házikámban és rabbisapkában ül a könyvtárszobájában. Most a régi szerbiai zsidók multjában búvárkodik. Kutatja kulturális, tudományos és irodalmi működésüket. Eppen egy szép bőrkötésű Israel Nadzsara kötetet forgat a kezében:

— Látja, ezt is itt Belgrádban adták ki. Milyen szép nyomás. Pompás tipográfia. Maga az eszme is szép, hogy Nadzsara héber verseit mint egy *zsoltárkönyvet* adják ki, hogy ima előtt a templomban gyülekező hívek szavalgassák és énekelgessék. És nézze csak a címlapot: „és ezáltal megtisztuljunk és megérdemeljük Cion harmadik megváltását” Azért mégis jó hazafiak voltak. És ezt a könyvet, amint látja, „istamado in la istamperia del principe della Serbia” a szerb fejedelem nyomdájában nyomták.

— Nem a grand rabbi nagyapja volt-e az a Rabbi Juda Alcalay, aki sokáig Zimonyban is működött és szóban és írásban propagálta Cion feltámasztásának eszméjét száz évvel a cionizmus szervezkedése előtt?

— Mindenesetre a családból való. Az Alcalay család a spanyolországi Alcalá városból származik és már a XVIII. században két ágra szakadt. Az egyik az akkori Törökországban, tulajdonképpen a mai Bulgáriában, a másik Boszniában élt. Az elsőből származik az én dédapám, Rabbi Abraham Alcalay, a „Zechor l'Abraham” című enciklopedikus mű szerzője, akinek a könyvét még ma is sokat használgák Magyarországon. A boszniai ágból származik ama Rabbi Jehuda Alcalay, aki vagy húsz művében teljes rendszerbe foglalta Palesztina újjáépítésének tervét. Legfontosabb könyve, a „Meóded Anavim” itt Sabáchan jelent meg, az „Erec Jiszroeli telepítő egyesület” kiadásában, amelynek tagjai és mecénásai túlnyomórészt szintén Alcalayak voltak. Érdekes ember volt. Valóságos világotutazó lett, Szerbiából Bécsbe, Lipcsébe, Berlinbe, Párisba, Londonba, Jeruzsálembe ment, beszélt Montefioreval, Rothschilddal, Cremeuxval, Zunzzal, Jellinekkel és a Chacham basával és mindnyájukkal vitatkozott, hogy miért nem cselekszenek Cion reális megváltása érdekében . . .

— Min dolgozik most Eminenciád?

— Összeállítom chronologikus sorrendben a csupán csak Beográdban megjelent héber műveket, amelyek igen érdekes képeket adnak atyáink itteni vallásos, kulturális életéről. Egész szép lajstrom ez. Kiadtak verseket és imakönyveket, agadikus és kabalisztikus műveket, történelmi és mondai könyveket és ha ismételt kiadták, bizonyára sokat olvasták is.

— És milyen a helyzet ma?

— Ma újjá kell teremtenünk mindent. Új szerb zsidó irodalom van keletkezőben, amely reméljük, fejlődni fog.

— Apologetikus irodalom is keletkezik?

— Erre nincs itt szükség. Antiszemitizmus itt nincsen. A zsidót senkisésem bántja sem vallásos meggyőződésében, sem zsidó önértelében, sem emberi méltóságában.

A grand rabin úgy mondja ezeket a szavakat, mintha ez másképp nem is volna lehetséges.

ZENTAI ZSIDÓ ÉLET. Pollák N. Nándor kereskedő zájin Adarkor a chevraszűden megpendítette az ideát, egy zsidó székháznak építésére, mely az összes zsidó testületek otthona lenne, hol a gyűléseket, lakodalmakat és lakomákat tartanák. Ezen alkalommal 1600 dinárt adományozott a téglalapra. A legutóbbi közgyűlésen a hitközség új elnöke Gráf Armin kifejtette, hogy a terv megvalósítása programjába tartozik. Ily módon megkezdődtek a felajánlások a tóránát és a természetbeni adományok gyűjtése. Gráf elnök a tóránál felajánlott 5000 dinár értékben téglát és a padozatot. Ma már ott fekszik a téglák és homok a paplak előtt és az építkezés néhány nap múlva megkezdődik. A terv szerint egy díszterem, egy kisebb tanács-terem, két iroda, stb épül.

Gráf Armin elnök és dr. Vig Károly alelnöknek sikerült 5 évi szünetelés után a zsidó iskolát mint előkészítő tanfolyamot megnyitni, hol az 5 éves gyerekek már héber nyelven tanulnak. A tanfolyamot Löwinger Ipolyka tanfőnök, a volt zsidóiskola igazgató-nak leánya vezeti.

TOLLHEGYRŐL

A „NAGY SZÉDEREK“ ÉS MEG NAGYOBB MISEBÉRACHOK.

Egy ismert fővárosi gyárigazgatótól kaptuk a következő levelet:

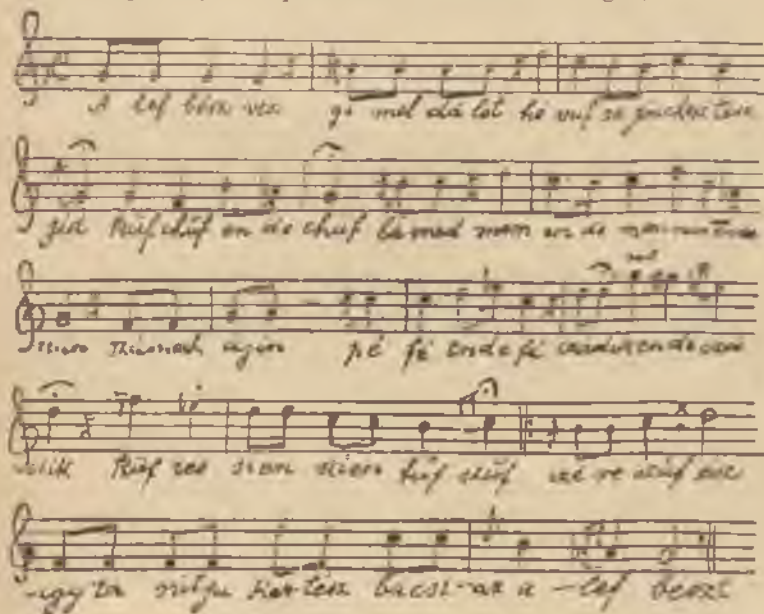
Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Ünnepies érzéssel mentem el . . . meghívása folytán a . . . nagy széderére. Azt hittem, gyermekkori áhíthatos órák fognak felelevenedni az ősi szertartás magasztos ünnepi fényében. Ehelyett mit tapasztaltam? A Hagadát összetévesztették túlbuzgóan a tóra-olvasással, de úgy, hogy a tórát teljesen elejtették s csak a misebérachok melléközöngéjét emelték a legmagasabb crescendoig. X kikiáltotta hangosan Y-ről, hogy nagyobb Mózesnél, Y viszonzta X-ről, hogy díszőbb Dávid királynál, V elzengette Z-ről, hogy különb Aharon főpapnál, Z refrénezte V-ről, hogy súlyosabb az összes egyiptomi kivonultaknál . . . Szóval agyba-főbe imádták egymást és csak Isten imádásáról feledkeztek meg . . . Szomorúan és lehangoltan siettem el. Angolosan, nem is köszönve német módra: „Wünsche angenehmem Auszug aus Egypten . . .“ Mi szükség van arra, hogy a Szabadság ünnepének sok ezer éves lélekemelő széderestjét arcképes menükkel ellátott mucsai banketté és szolgálai hízelkedések hiúságvásárjává alacsonyítsák? . . .

Igaz tisztelettel kész híve

A FŐVÁROS KÖTELESSÉGÉRE OKTATJA
A HITKÖZSÉGET.

A Világ április 30-iki számában olvassuk, hogy a főváros közigazgatási bizottságának Ripka Ferenc főpolgármester elnökelete alatt megtartott ülésén Mosdóssy Imre tanfelügyelő jelentést tett a Pesti Izr. Hitközség tanszemélyzetének ügyéről. A háború után a hitközség nem tett eleget annak a törvényes követelménynek, hogy tanszemélyzetét úgy fizette volna, mint az állam. Csak hosszas luzavona után és csak a közoktatásügyi miniszter közbejöttével tesz eleget ennek a kívánságnak. (A középiskoláknál ma sem tesz eleget!)

Kertész József (Szepekszentgyörgy): Alefbész dal

A közigazgatási bizottság felszólítása a hitközséghez eredménytelen maradt. Erre a közoktatásügyi miniszter lépett közbe és záros határidőt szabott a hitközségnek a kérdés rendezésére. Erre a hitközség balasztást kért. Mostani beadott szabályzata azonban szintén nem felel meg a törvényes követelményeknek. Ragaszkodni kell ahhoz, hogy a polgári iskolai tanár kezdőfizetése havi 1,850.000 korona legyen, 35 évi szolgálat után pedig 4,550.000 korona. Szóval a numerus clausus miniszterének kell kényszerítenie a hitközséget, hogy a tanítók és tanárok krózsai fizetéséből ne igyekezzék különböző címeken lecsipni és a fővárosi közigazgatási bizottságnak kell nyilvánosan tárgyalnia és védelmébe venni a hitközség szellemi munkásainak ügyét! Nem „chillul hasém“ ez?

A ZSIDÓ NEVŐ FEL-ZSIDÓ GRÓF.

Ilyenről számol be a Berlinben megjelenő „Jüdische Familienforschung“ legújabb száma. Eszerint 1834-ben az Ebers-re németesített Efrajim nevű zsidó leánya, Johanna férjhez ment egy Limburg-Stirum grófhoz. Fiuk, Friedrich Wilhelm Graf v. Limburg-Stirum, valóságos titkos tanácsos, excellenciás, nagykövet és katona, folyamodvánnyal fordult 1867-ben I. Vilmos császárhoz, hogy engedje meg, hogy a nevéhez hozzáfűzhesse állandó jelzőül „genannt Ebers“. A császár ezt kegyelmesen megengedte. Ennek fia később ugyanilyen kérelemmel fordult II. Vilmos császárhoz és szintén megkapta az engedélyt a „genannt Ebers“ függelék használatára. Csodálatos kegyelet, kérdezték sokan, hogy ezek a grófok minden áron fel akarják venni zsidó nagyapjuk, illetve dédapjuk nevét. A titok nyíltja azonban az, hogy ama Efrajimból lett Ebers zsidó 9528 holdas birtokot hagyott hátra Eberspark névvel és az öröklést ahhoz a feltételhez kötötte, hogy az örökösnek viselnie kell az ő nevét. Már pedig ha Páris megér egy misét, egy 9528 holdas birtok kedvéért viselheti egy gróf a zsidó nagypapa nevét.

Veres fényképész gyermekfelvételeitől: (Harmincad ucca 3)

KRÓNKA- KÉSZEMLE

KISS ARNOLD ELŐADASAI Kassán, Rozsnyón, Eperjesen. A kassai, rozsnyói és eperjesi zsidóság meghívására március 18–22. napjain *Kiss Arnold*, rendkívüli megnyilatkozásai között a népszerűségnek és a ragaszkodó szeretetnek, tartotta meg előadásait nevezett városokban. Mindenütt ünnepiesen fogadták a poeta-papot, a tudós gondolkozót. — *Kassán*, március 18-án, a pályaudvaron a kassai társaskör elnöksége s a hitközség vezető férfiai várták és üdvözölték. Este a társaskör zsúfolásig megtelt helyiségében tartotta meg: „*A zsidó gondolat útja*” című előadását, melynek befejeztével a közönség helyéből fölemelkedve, a lelkesedés rajongásával ünnepelte perceként át. Majd *dr. Molnár Jenő*, a Társaskör nevében meleg szóval köszönte meg az előadónak, hogy a Társaskör meghívásának eleget tett. — 19-én *Rozsnyóra* érkezett *Kiss Arnold*. Az autóállomáson a hitközség egész előljárósa és főrabbija várta. A közönség fölkérésére *Kiss Arnold* péntek este a zsinagógában tartott egyházi beszédet páratlan hatással. Másnap szombaton *Szántó*

Adolf előjáró házában gyűlt össze saleszüdesz lakomára a község színe-java, ahol lelkes felköszöntőkben ünnepelték *Kiss Arnold*ot, majd pedig *Kiss Arnold* mondott igen nagy tetszéssel és szeretetteljes elismeréssel fogadott tóramagyarázatot. Vasárnap a rozsnyói városháza nagytermében tartott előadást *Kiss Arnold* a zsidóság prófétai eszméiről. A környék zsidó hitközségeiből valósággal zarándoklatban jött a zsidóság erre az előadásra, a város társadalma valláskülönbőség nélkül jelen volt. Ünneppé vált a szó igazi értelmében *Kiss Arnold* előadása. Hosszasan ünnepelték, tapsolták, éljeneztek. *Lemberger* főrabbi és *dr. Karsai Jenő* hitközségi elnök köszönték meg melegen az előadást. *Kiss Arnold* a városból elutazott, valósággal az egész község kikísérte az állomáshoz s éljenezve köszöntötték a távozó papot. — 22-én este érkezett *Eperjesre* *Kiss Arnold*. Itt is a hitközség előljárósa fogadta a pályaudvaron. Ugyanaznap este tartotta a hitközség tanács-termében a zsidó kultúra fejlődéséről előadását. Erkezését énekkarral fogadták. A terembe való belépésekor *Bleuer Ella fehér* szegfűcsokrot nyújtott át, üdvözölve a „*Fehér Szegfű*” íróját, aki a *Múlt és Jövőben* megjelent eme regényével annyi rajongó olvasót szerzett magának. Majd *Kiss Arnold* verseiből szavaltak, aztán az asszonyok járultak *Kiss Arnold* elébe, koszorút nyújtva át a „*Mirjam*” imakönyv „messze országokban ismert írójának”. *Kiss Arnold* előadása itt is leírhatatlan hatást idézett elő. — *Kiss Arnold*ot egy második előadó-turnéra — mint értesülünk — még sok hitközség hívta meg.

TETŐTŰL TALPIG RUHÁZ

AZ UJBÓL MEGNYILT

TULIPÁN GYERMEKOTTHON ÁRUHÁZ

RAKTÁRON VANNAK AZ ÖSSZES GYERMEKRUHÁZATI CIKKEK
(csecsemőtől 18 éves korig) igen jutányos árakban

IZLÉSBEN, MINŐSÉGBEN, MEGBIZHATÓSÁGBAN

D A R V A S C É G

Ő cs és kir. fensége József főherceg udvari szállítója
A RÉGI

UJ HELYSÉGE: BUDAPEST, IV. APPONYI TÉR 5 TELEFON 131-90, 901-74
(Belvárosi Takarékpénztár épület)

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

A SZENTFÖLDI TARSASUTAZÁS a hajó menetrendjében beállott változás folytán nem május 3-ikán, hanem május 13-ikán, esütörtökön estefelé indul a konstanza kikötőből és a Dardanellakon, a Bosporuson, Konstantinápolyon át alig három és fél nap alatt eléri Haifát. A hétfői napot már a Karmel környékének megtekintésére fordítjuk és kedden indulnak Jeruzsálembé, ahol a Sovuoth-ünnepeket töltik. Aztán következik Betlehem, Rachel sírja, Chebron, Jericho, a Holttenger, a Jordán, majd Sichem, az Emek, Nazareth, Tiberias, a Genezareth kolóniái, Alsó- és Felső-Galilea, Szafed, Akko és a judeai kolóniákon, Sáron-völgyén keresztül Jaffa és Tel-Aviv. Jelenkezni lehet még sürgönyileg a Mult és Jövő szerkesztőségénél (Budapest, Révay-utca 14). A körülbelül négy hétfig tartó út összes költségei ellátással együtt I-ső osztályon 55 font, II-ik osztályon 42 font, III-ik osztályon 25 font, ellátás nélkül csak a hajóút III-ik osztály oda-vissza 6 font. Akik a társasutazást csak az odautazáshoz akarják felhasználni, szintén jelentkezhetnek a hajó- és vasút-kedvezmények megszerzése végett.

A BUDAI HITKÖZSÉG KÖRLEVELE
A HITKÖZSÉGEKHEZ A KEREN-KAJEMETERT.

Erdemes Előljáróság!

Hitközségünk képviselőtestülete I. évi február hó 22-én tartott rendes közgyűlésünkön kimondotta, hogy erkölcsi kötelességének ismer támogatni minden oly lörekvést, mely arra irányul, hogy üldözött, jogfosztott, hontalan zsidó testvéreinknek békés, emberies otthont teremtsen; kötelességének ismer előmozdítani minden munkát, mely a régi héber kultúra felújításának és fejlesztésének áll szolgálatában. Ezen meggyőződéstől áthatva, a képviselőtestület a folyó évi költségvetés keretében 10 millió koronát szavazott meg a Szentföld e magasztos céljaira, amely összeget előljáróságunk akként véli legjobban a közgyűlés intenciójának megfelelően felhasználni, hogy azt a Keren-Kajemetek Lejiszroelhez juttalja el. A közgyűlés ugyanakkor kimondotta, hogy kívánatosnak tartja, hogy ezen politikamentes Palesztinamunkának a magyar zsidóság körében való egységes irányítására országos bizottság alakuljon. Amidőn képviselőtestületünknek mindezen határozatairól ezennel tisztelettel értesítjük, arra kérjük az érdeemes Előljáróságot, hogy az abban foglaltakat beható megfontolás tárgyává tenni és szíves elhatározásáról, de különösen a további lépések tekintetében való nagybecsű véleményéről bennünket mielőbb értesíteni méltóztatssék. Benső üdvözzel és testvéri szeretettel a budai izr. hitk. előljárósága:

Baracs Károly udv. tanácsos, hitk. elnök.

Valamikor történeti okmányszámba fog menni a budai hitközség fenti körlevele, amellyel mindenféle skrupulus mellőzésével, becsületesen a zsidó építőmunka szolgálatába állott. A körlevélre válaszolva, a szegedi hitközség kijelenti, hogy *mindenben teljesen egyetért a budai hitközség jelfogásával és maga is ötmillió koronát szavaz meg e célra.* Ezenkívül már is számos hitközség csatlakozott a budai akcióhoz.

HALALOZÁS. *Eismann Gyuláné*, szül. Lang Minka, az ismert fővárosi nagykereskedőnek minden humánus ügyben résztvevő nejce, életének 47-ik évében elhunyt. A gyászoló család iránt nagy részvét nyílvánul meg.

A ZSIDÓ GIMNAZIUM BARÁTAI EGYESÜLETÉNEK közgyűlését *Bárány Oszkár* elnök valószínű ünnepi beszéddel nyitotta meg, méltón ahhoz a bámulatos munkához, amelyet az Egyesület az iskola körül végez. Hogy mit tett az Egyesület az iskoláért, azt megtudtuk dr. Rosenfeld Viktor titkári jelentéséből, majd a pénztáros beszámolójából. Csak néhány számot írunk ide: Három év alatt több mint másfél millióval építette tovább az Egyesület az iskola csonka épületét, magában az utolsó nagy vakációban 600 milliót meghaladó értékű munkát végeztetett rajta. Határozottan támogatta az ifjusági istentisztelet intézményét, a könyvtárakat, szertárakat. Lehetővé tette, hogy szombatonként a reggeli istentisztelet után 60 líra kapjon kitűnő reggelit az iskolában. A sportkörnek hidegmeleg zuhanyfürdőt, az intézet cserkészcsapatának cserkészotthont létesített. *Dr. Heller Bernát* az intézet volt igazgatója és az Egyesület tiszteletbeli tagja kicimelte, hogy a vezetőséget és a választmányt valóban csak hódolat és elismerés illeti, de külön köszönetet kell mondani az iskola igazgatójának, *Goldberger Salamonnak*, akinek a kitarló munkája és lelkes optimizmusa nélkül el sem képzelhető az Egyesület óriási teljesítménye. A beszámoló és a felmentvény megadása után megválasztották részben újra az Egyesület vezetőségét a következőképen: *Elnök:* *Bárány Oszkár* nagyiparos; *tiszteletbeli elnök:* *dr. Frank Ödön* nyug. államtitkár; *alelnök:* *dr. Berger Gyula* igazgató,

királyi tanácsos; *tiszteletbeli alelnök*: Gál Béla nagykereskedő; *titkár*: dr. Rosenfeld Viktor orvos; *pénztáros*: Guttmann Gyula igazgató; *ellenőr*: Földes Gyula igazgató; *számvizsgálók*: Angyalffi Károly vállalkozó, Elek Gyula nagykereskedő, Kramer Marcel cégvezető; *választmányi tagok*: Aczél Armand, Bände Béla, Fuchs Lipót, Goldberger Salamon, Grossmann Ferenc, Günsberger József, Landesmann Józsefné, dr. Neumann Salamonné, dr. Patai József, Schalk Ferenc, Somló Sándor, Spiegler Samu, Székely Imre, Widder Manó, Bárány Károly, dr. Gergely Károly és dr. Vass Oszkár. — Az elnök zárószavában az egész zsidó társadalomhoz fordult: „Lehetetlenség, hogy a magyar zsidóság első középiskolájának épülete, amely 13 év óta vár befejezésre, el ne készüljön hamarosan. Nem kell hozzá más, minthogy minden zsidó ember nézze meg egyszer a zsidó gimnázium csonka épületét: akkor lehetetlen hogy építéséhez hozzá ne járuljon évi 50.000 koronával, amennyi az Egyesület tagsági díja.”

DR. VAJDA BÉLA TEMETÉSE országos részvét mellett ment végbe. „Egy reggelen Losoncz keresztény templomában megkondultak a harangok, elköltözött hirdetvén egy embernek. A búcs harangszó e reggel hajnalán elhunyt zsidó főrabbinak szólt.” Így olvassuk a losonczy Magyar Közlöny vezércikkében. Felkezesi különbség nélkül gyászolják dr. Vajda Bélát. Ravatalánál az összes felekezetek papjai mondtak búcsübeszédet. Dr. Oppenheimer Ferenc hitközségi elnök pedig szívhez szólóan kiemelte a tragikumot, hogy éppen akkor ragadta el a főrabbit a halál, amikor munkája betetőzését látta az éppen most negyedszá-

zados működésének megünnepelésül emelt monumentális új templomban. „Jgérjük ill e templom tövében, hogy kegyelettel fogjuk megőrizni a te nemes emlékedet.” Dr. Vajda Belában a Mult és Jövő egyik leg-
regőbb hűséges munkatársát gyászolja.

Eisnmann Gyula fájdalomtól megtört szívvel jelenti a maga, valamint a szülők, leányai, vejei, unokái, testvérei és az egész rokonság nevében, hogy imádott drága felesége, a legönfeláldozóbb és legideálisabb hitves, életének igazi társa, a legdrágább anyja, a legjobb gyermek és testvér

EISNMANN GYULÁNÉ

szül. Lang Minka

hosszú szenvedés után. jóságos és önfeláldozó, mindenki szeretetét megnyerő élete 17-ik évében, a legpéldásabb házaselet 3 évtizede után, e hó 23-án. szenvedéseitől megváltott.

Drága halottunkat e hó 25-én, vasárnap délelőtt 12 órakor a rákoskeresztúri izr. temető halottasházából kísértük a családi sírboltba.

Lang Emanuel és neje szülők. Bartók Zoltán és neje szül. Eisnmann Erzsé, Gróf László és neje szül. Eisnmann Lilly leányai és vejei. Bartók Éva Mária, Gróf Zsuzsi unokái. Velvart Andor és neje, Deutsch Sámuel és neje, Lang Ritz és neje, Baron Vilmos és neje, Eisnmann Henrik, Fehér Pülöp és neje, Berger Sándor és neje, Gróf János és neje testvérei, sógornői és sógorai, számtalan rokon és barát.

VÉTKEZIK,

ki nem a **B A C K**-féle
kóser étteremben étkezik

Budapest, Hajós uccá 12.
az Opera mögött.
TELEFON: TERÉZ 142-83.

„BILANZ” könyvelési és revizori iroda

pengőmérlegek, könyvr. vizsók, könyvelési hátralékok feldolgozását vállalja
Óráknyvelés Telefon: J. 133-47.
Budapest, VIII., Baross uccá 47. sz.

TENGERI UTAZÁSOK

A COSULICH LINE

STELLA D'ITALIA

LUXUSGŐZÖSÉN

Triestből Dalmácia, Görögország,
Törökország, Palesztina, Afrika,
Szicília, Spanyolországba

Május 1-től-október 1-ig

Hetenkénti postajáratok
Palesztina - Egyiptomba

Elsőrangú rituális ellátás — Felvilágosítás és prospektus

Cosulich Triesti Tengerhajózási Társaság

Budapest, VII. Thököly ut 2 szám - Telefon József 14-13

SZIDI a Kottler Bernáti cég
volt Galériaüzletében
Női kalap-üzlet nagyban és kicsinyben
Dús választék gyászkalapokban

Waldhelm-féle

SOVÁNYÍTÓ TEA

Életmód megváltoztatása nélkül

állandó súlycsökkenés

Egy nagy doboz ára 50.000 korona

Kapható minden gyógyszerárban

Főraktár Szent Péter Gyógyszerészeti Laboratórium,
Budapest, VI. kerület, Felsőerdősor 48. szám

Női-, férfi-,
gyermek-
és tétéb-

fehérneműek

Szekely Jenő-nél, IV. Kammermayer Károly-
uccá 2. Szervitater sarok.

Vidékire kívánatra árjegyzéket bérmentve köldök.

Az UFA legújabb világfilmje

SCHELLENBERG TESTVÉREK

(B. Kellermann-regényből.)

A váz érdekesítő, mint minden Kellermann. Két testvér: egy fezőrtípusú és egy takarékos polgári kereskedő háborúja. Idegkorbácsoló stílus. Kellermann, százszerű élet: megint Kellermann. Mozivászónra varázsolja pedig a Kellermann-hősöket: *Conrad Weidt* kettős szerepben és *Lil Dagover*. Rendező: *Karl Grune*.

Az Ufa emberei hallatlanul tudnak számolni a tömegpszichével. Minden darabjuk egyszerű és üzletnek is sikeres. Az új Schellenberg-film új csillag állomása diadalmenetüknek — Berlin, Wien, Prága, Budapest tombol a filmnek és a szakemberek kivétel nélkül elismerik az Ufa felsőbbségét.

SOMLYÓ-EST A LIPÓTVÁROSI KASZINÓBAN. A Lipótvárosi Kaszinó ezidei első Garden partie-jét Somlyó Zoltán tiszteletére rendezi, Vilma királyné úti nyári helyiségében, május első felében. A Somlyó-estélyen a legelőkelőbb írók és művészek lépnek fel, Kosztolányi Dezső rendezésében. Mindenesetre öröndetes, hogy a Lipótvárosi Kaszinó, amelynek vezetősége minden kulturális ügyet felkarol, ezúttal a nagy zsidó költő tiszteletére mozgatja meg nagy erkölcsi erőt.

Rézagy 1,200.000 K Összecsukó ágy 280.000 K
Sodronybetét 220.000 K

Gyermekágyak, vasutórok, mosdók, afrikamatracok olcsón

Somogyi és Zárna Budapest, VII., Kolló-ucca 1.

Jarításokat vállalnak.

Szombat és ünnepnap zárva.

! CUKORBETEGEK !

havonta 2 milliót megtakaríthatnak, ha

„LEO“ dán Insulint használnak. Kérdezze meg orvosát!

Magyarországi megbízott:

MIHÁLY OTTÓ gyógyszerárkereskedés
Budapest, VI. kerület, Podmaniczky ucca 43. sz.

A ZSIDÓ GIMNAZIUM IFJUSÁGA idei nagyszabású tornaünnepélyét május hó 30-án tartja. A tiszta jövedelem az idén is az intézet épületének továbbépítésére szolgál. Az idei ünnepélyen a VAC-on kívül minden valószínűség szerint a gimnázium testvérintézetének, az Alapítványi leánygimnáziumnak növendékei is résztvesznek, ami nagyban növelni fogja a megszokottan magas nivójú ünnepély vonzó erejét. Jegyek 40.000—10.000 koronáig a Zsidó gimnáziumban (VII., Abonyi-u. 7—9. Telefon József 54—38.) kaphatók.

KÖZGAZDASÁG

Salgótarjáni Köszénbánya Részvénytársulat. A társulat igazgatósága Chorin Ferenc dr. elnöklei alatt tartott ülésében elhatározta, hogy a folyó évi április 30-ra egybehívott közgyűlésnek javasolni fogja, hogy a megnyitóméreg szerint a társulat alaptőkéje 27,300.000 pengőben, tőketartalék ugyancsak 27,300.000 pengőben, egy-egy részvény névértéke pedig 50 pengőben állapítsák meg. Részvényösszevonás nem történik. Indítványozni fogja továbbá a közgyűlésnek, hogy a lefolyt üzletévre osztalékul részvényenként 32.000 korona kerüljön kifizetésre.

A Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága Székely Ferenc m. kir. udvari tanácsos elnöklei alatt megtartott ülésén elhatározta, hogy az április 29-ikére összehívandó közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az intézet részvénytőkéje 3 millió pengőben, tőketartaléka 1 millió pengőben, részvényeinek névértéke pedig 50 pengőben állapítsák meg. Evégből 20 részvény összevonása útján egy 50 pengő névértékű új részvényt fog a takarékpénztár a régiék ellenében költségmentesen kiszolgáltatni. Az elmúlt üzletév 4.158,612.542 korona tiszta nyereséggel zárult, melyből részvényenként 2500 korona kerül osztalékképpen kifizetésre. A közzétett mérleg adatai a Belvárosi Takarékpénztár élénk üzletmenetéről tesznek tanúságot.

A Magyar Cukoripar Részvénytársaság igazgatósága minap tartott ülésében elhatározta, hogy az április 30-án tartandó közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1925 április elsejei megnyitóméregben a társaság alaptőkéje 18.000.000 pengőben, a tőketartalék pedig 9.000.000 pengőben állapítsák meg, úgy hogy a társaság tiszta vagyona 27.000.000 pengőt tesz ki, az utolsó háborúelőtti 1913—1914. üzletévben kimutatott és az időközi tőkefelemelésekkel 22.500.000 pengőre szaporodott összeggel szemben. Az alaptőke száz pengő névértékű részvényekre fog oszlan, amelyekre 150 pengő kimutatott vagyon esik.

A Magyar Általános Takarékpénztár R.-T. igazgatósága a napokban tette közzé pengőmérlegét és 1925. évi zárszámadását. Az intézet igazgatósága által megállapított megnyitóméreg 10.010.000 pengőt tesz ki olyképen, hogy az alaptőke 5.844.000 pengő, a tőketartalék pedig 4.166.000 pengő. A mai részvény névértéke szerint 8 pengő lesz és 25 régi részvényt 4 darab új 50 pengős részvényre fognak összevonni. Az igazgatóság az április 29-re egybe hívott közgyűlésnek javasolni fogja, hogy a tavalyi 7500 koronás osztalékkal szemben az 1925. évre részvényenként 10.000 korona osztalék kerüljön kifizetésre.

Phöbus Villamos Vállalatok R.-T. április 17-iki közgyűlése az 1925. évi megnyitóméregletet 4 millió pengő részvénytőkével és 4 millió pengő tőketartalékkal állapította meg. A 13. sz. osztalékszelvény 7000 koronával váltja be a Hitelbank. Elhatározták a Trust-be való beolvadást. Ot Phöbus-részvény helyett 2 Trust adatik cserébe.

Állandó nagy raktár
Tíngy kristályüveg
asztali készletekben.
Porcelán étkezé-
készletek, majolika
és chinézusi asz-
tályok, minden-
nemű háztartási és
vidéki cikkekben.

Elismert tény, hogy Skrek Lipót
orth. szalámi, kolbászárú és fűtőlthús külön-
legességei a legjobbak.
Utánvételes postacsomagszállítás egész országban.
Gyár és főüzlet: Budapest, VII. Dob u. 27
Telefon: József 124-17.
Skrek csalmát kérjen minden orth. élelmiszer
üzletekben!

SCHEINER ILONA
BUDAPEST, V., BÉCSI UCCA 8. SZ.

Telefon:
I. 987-22

Női kézimunka és rajzműterem.
Mindennemű kézimunkaanyag nagy választékban.

GERŐ-féle
bocskor- és nyári cipő-
különlegességek
mélyen leszállított árakban
július hó 15-ig.
Szandál és fehér árúban
gazdag választék.

Törvényes védjegy.

Telefon: 966-37.

GERŐ ÉS TÁRSA Teréz-körút 24b

**KÉPEK
KERETEK
HOFFMANN
FERENCZ**

BUDAPEST
IV. GERŐCZY U. 5
KÁROLY-KÖRÚT 24
ALAPÍTVA 1860

**Coty és
Houbigant**

parfümök
kimérve kaphatók:

COTY-tól:

L'Origan
Chypre
Paris
L'Or
Émeraude
Styx
Rose Jacqueminot
Effleurt

HOUBIGANT tól:

Ideal
Quelques Fleurs
Coeur de Jeannette
La Rose France
Subtilite

Ezen szelvény ellenében
és 10.000 kor. ráfizetéssel
kap. — reklámból

**egy nagy
fürdőszappant**

1926. máj 1-től máj. 15-ig

Kertész Károly M. T.

illatszerész

Budapest, IV. Bécsi-u. 2.

A címre nagyon ügyelni!

Ezen szelvény ellenében
és 10.000 kor. ráfizetéssel
kap. — reklámból

**egy üveg
Chypre kölnivizet**

1926. máj. 16-tól máj. 30-ig

Kertész Károly M. T.

illatszerész

Budapest, IV. Bécsi-u. 2

A címre nagyon ügyelni!

Miért örül a gyermek,

ha kezét „ALBUS” kézmosószappannal mossák?

Mert az „ALBUS” kézmosószappan a legfinomabb anyagból készül és teljesen neutrális lévés, a bőrre kellemesen hat, finom tapintású, jól habzik, kellemes szaga van. Pótolja a drága pipereszappanokat!

Mossa kezét
kizárólag „ALBUS”
kézmosószappannal

Kérje boltokban!
Mindenütt kapható!

Tauber pensio

Orth. kóser

Abbázia

Központjában, Lederer-pensióval szemben, negyvenöt kényelmes szobával

megnyílt

Ezen pensiómat ugyanoly szellemen fogom vezetni, mint az 5 év óta Siófokon fennálló üzletemet. Üzletemben működő felügyelő és metsző három neves orth. rabbi kabólájával rendelkezik.

Szíves pártfogást kér

TAUBER PENSIO

Siófok - Abbázia

Tulajdonos: Mandl Márton

Gyerünk

SCHNUR HENRIK

legnagyobb, legszebb és legolcsóbb férfiruhaárúházába

VIII., RÁKÓCZI-ÚT 15. SZ.

SCHLESINGER ÉTTEREM

VI. VILMOS CSÁSZÁR UT 19.

A legelőkelőbb orth. étterem az országban.

Nálunk mindenkor házők kívül is

Külön terem lakodalmak és ünnepélyek részére.

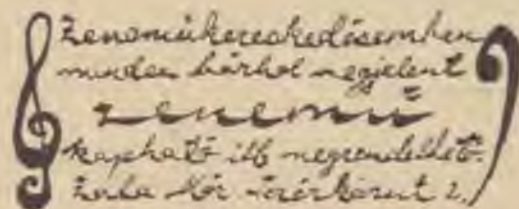
Erfőtetések mérsékelt árban.

SIRKÖVEK

a legolcsóbb árban kaphatók

BOROS ÉS KOHN sirkóraktárban
Budapest, VII., Károly-körút 17. Orczy-ház.

„STELLA” sütőpor, „GUSTO” vanília-cukor a legjobb
Gyár: VII., Rottenbiller ucca 46.

Vasbutor, rébutor, sadrony-
ágybetétek, gyermekkocsi,
matracok legolcsóbb gyári áron

Klein Gyula és Társa
vasbutorgyárában. Telefon: J. 69-52 és 131-98

Dob-utca 58. (Erzsébet-körut
mellett.) Vidékieknek csoma-
gozás. Javításokat vállalunk

KLEIN ÉS FIA

szappan és kozmetikai cikkek világhírűek

Telefon: József 123-30

BUDAPEST, VII.,
DOB-UTCA 13.

„HYGIEA“-gummifűzők

gummi-bokaszorítók és női egészségügyi cikkek
a legjobbak

„HYGIEA“ Budapest, IV., Eskü-út 6. szám

Tisztelettel kérjük nb vevőinket, hogy a
coccuszappanra a megrendeléseket minél előbb
feladni sziveskedjenek, hogy a szállítást ideje-
korán teljesíthessük.

Hungaria Vegyészeti Gyár
Budapest, IX. Páva ucca 7. sz

„FEMINA“ MARTON NŐVÉREK
MODELL-SZALONJA
BUDAPEST, IV., HARIS-BAZÁR 6.

Berlini Kozmetikai Intézet
Hajszálak eltávolítása véglegesen villannyal. Hämlesztök
kura. A legeredményesebb szépségápolásért garantiálok
HOFFMANN MABIAN
Budapest, VIII. József Körút 43. sz. Tel. Jézs. 49-5

NEIGER כשר ÉTTERMEI
A magyar zsidóság találkozó helye.
Speciális ételek. Figyelmes kiszolgálás.
POLGÁRI ÁRAK.
BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4. SZ.

Hajszálakat „Miracle“ hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja felelősséggel Pollák Sarolta, Andrásy-ut 38.
hajeltávolítószert szétküldése utasítással. Összes szépség-
hibák kezelése. Szemölcsirtás. Fagykezelések. (Prospektus)

MOLYKÁR,

KATZER r.-t.-nál VI., Ó-ucca 44. Telefon: 21-98, 124-83.

tűz és betörés ellen bizto-
sítsuk ruhaneműnket, szörme-,
szőnyeg- stb. értéktárgyaikat

TAPÉTÁZÁST izléses kivi- SZABÓ ÉS HOLZINGER
telben készít BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 2. SZÁM

SIRKÓ

és építési anyag
Lőwy-nél
Budán
Fő ucca 88
(szaját ház)
Telefonszám 146-99
Leszállított árban!

POCK KÁROLY

VI. ANDRÁSSY UT 19, PETŐFI U. SAROK

MODERN PARÓKÁK, TRANSFORMÁCIÓK, BUBIFEJEK ÉS
MINDENFÉLE HAJMUNKÁK A LEGJOBB ÉS LEGDIVATO-
BABB KIVITELBEN JUTÁNYOS ÁRBAN KÉSZÜLNEK
SPECIÁLIS HAJFESTÉS

HÜTTL TIVADAR

m kir. udvari szállító
porcellán- és üvegyáros
dús választéku porcellán- és üvegraktárát
szives figyelmébe ajánlja
Budapest, V., Dorottya ucca 14. szám

ALTMANNÉ nőidivatterme
BUDAPEST, WESSELÉNYI UCCA 60. III. EM. (LIFT)
Telefonszám: József 9-95.
Modell után hozott anyagból készíték angol és
francia toaletteket.

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY

KÖFARAGÓMESTEREK

BUDAPEST, X. KERÜLET, KOZMA-UTCA 7.

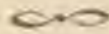
UJTEMETŐ, VILLAMOS-MEGÁLLÓ.

TELEFON: J. 59-61.

7525

JANINA és SENATOR

ma a legjobb cigaretta-
papírok és hüvelyek

Ingyen sorsjeggyel a II. és utolsó sorsjátékhoz.

CSÁNGÓ HENRIK
BŐRÖNDŐS

CSAK MUZEUM-KÖRUT 5. SZÁM
TELEFON: JÓZSEF 103-45

A cím fontos! Plóklíziót nincs! Hasonnevelő céggel nem azonos!

Ha kellemesen és jól akar borotválkozni,
próbálja ki a legújabb világszabadalmat,

**a MEM DIAGONAL
ÖNBOROTVA KÉSZÜLÉKET,**

melyhez minden Gillette rendszerű penge
alkalmazható. Kapható mindenütt

MEM vezérképviselet:

KANITZ IVÁN

IV. Gerlóczy ucca 11 - Telefon Lipót 969-04

Szőnyegek,

függönyök, terítők, paplanok
olcsó árusítása megkezdődött.

2x3 méteres ebédlőszőnyeg 350.000 korona

PAPLAN- ÉS SZŐNYEGÜZLET

Budapest, VII., Rákóczi-út 66.

NEUMANN BENŐ

KÖNYVKERESKEDŐ

Budapest, VI. Király-utca 8.

Dús választéku raktár templomi arany-
himzésekben, a zsidó vallás keretébe
tartozó szertartási cikkekből.
Zsidó irányú könyvek nagy raktára.

Arjegyzék díjtalan.

Lakások és berendezések
**teljes és tökéletes
féregmentesítését**

Cső-gázokkal, vegyszermérnökök felügye-
lete mellett a legjobban eszközi a

Fischer Vacuum r.-t.

Budapest, VII. Dob ucca 90,
saját ház.

Telefon: J. 10-72, J. 60-88.

TAUBES JENŐ

EZÜSTÁRUGYÁRA

TELEFON:
J. 71-49

BUDAPEST
IV., SZARKA-U. 4.

Szenzáció! Hajszálak végleges eltávolítása
felelősséggel kenőccsel. Képzett arc-
ápolás minden arctisztatlanságnál. Szemölcsirtás. Gyors-
hatású szepő elleni krémek. Postai szétküldés. Kovácsné
kozmetikája, Rákóczi-út 86. I. emelet.

Speciális fűző-és haskötő- anyagok

Francia drill, broche, batist, selyembrokát, csipke,
halcsont, amerikai gumifűzőanyagok és kiegészítők

Back Ferenc keztyűk, kötözések és fűző-kellékek raktára
Budapest, IV. Sütő ucca 1. szám

KOMLÓSI TAKARITÁSI VÁLLALAT

TELEFON: L. 916-05.

Féregirtás, takarítás, porszívás,
üvegzettisztítás,
kefélés bérletrendszerben

Budapest, V. Akadémia u. 7.

GOOD YEAR CORD, „APART“ VI. Andrásy-út 37

Hg. Schaumburg-Lippe

udvari pince Villány

pezsgő

legrégibb évjáratok

palackbor

Budapest, V., Béla ucca 8.

Csángó Jenő

bőröndök,
bördiszmu különlegességek

Budapest, Rákóczi-út 39.

Telefon: József 129-25.

SIRKÖVEK

a legolcsóbb árban kaphatók

ADLER J. sirkőraktárában

Budapest, VII., Károly-körút 7. szám

Ifj. WEISS GYULA

TÜKÖR- ÉS TÁBLAÜVEG-
NAGYKERESKEDŐ

TELEFON:

Teréz 44-19 és Lipót 982-57.

BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 29.

Hellinger órák

a legjobbak

Hellinger Watch

15 rubinban járó Anker, reklámárban
K 880 000

Budapest, V., Nádor ucca 3. sz.
Telefon: Teréz 84-88.

Ha jól és olcsón akar öltözködni,
forduljon

GROSZ LIPÓT

angol szabócéghoz

Budapest, V. Vadász ucca 15, I. em. 7

Telefon 107-73

Gál zongoratermei

új és használt zongorák, pianó-
nók, harmoniumok

olcsóbbak mint bárhol,
zongorák vétele, becserélése és
bérbeadása

Javítások és hangolások

VIII. Tisza Kálmán tér 29

Telefon József 41-40

BAUERNÉ

FÜZŐTERME

BUDAPEST, V.
HARMINCAD UCCA 4

Szabászati és női kalapkészítő szalonom-
ban szabás-, varrás- és kalap-
mesterségben felelősség mellett kiképezek

Magánoktatáshoz szabászati tankönyvem

B.-né GEIGER ETEL

VIII. Tavaszmező ucca 10. Károly körút 10 alól áthelyezve

SALON DE COIFFEUR „DORJAN“

NAGY ADORJÁN

BUDAPEST, ERZSÉBET KÖRÚT 12, FÉLEM.

Különleges vállalni paróka, modern haj-
választék készítése. Különleges francia
bubi hajvágás és ugyanígyen kész val-
lási parókákat

UNGÁR

Magyarország legrégebb
SOFFÓRISKOLÁJA autovezetést lelkiismeretesen
kitanít. Prospektus levélbélyeg ellenében

UNGÁR, VIII. Tavaszmező ucca 8. szám

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Révay-u. 14.

6182 Korvin Testvérek grafikai intézete Budapest.

Felelős nyomdavezető: Polgár J.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

**Gallérokat,
frakkinget új eljárással
8 óra alatt is
kifogástalanul tisztít**

a „KIRÁLY“

GÓZMOSÓDA, KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTÍTÓ

VII. Király ucca 15. VII. Dohány ucca 20.
V. Bálvány ucca 23. IV. Magyar ucca 6.

TELEFON: 191-33.

A vidék részére külön postaosztály.

Ugyanott a legkiválóbb vegytisztítás és kelmefestés.
Az új tisztítási eljárás folytán a gallérok háromszor
annyi ideig tartják meg épségüket, mint eddig.

TEMPLOMI ARANYHIMZÉSEKET, proches tórá-
köpenyt stb. készít művészi kivitelben

HERZ EMMA aranyhímző-
műterme

Budapest, IV., Kossuth Lajos ucca 3. az. 1. emelet.

LACZKÓ JÁNOS cipészmeister
VI. Rákóczi u. 51-53

Készít angol és francia cipőkülönlegességeket és angol lovaglósizmákat a legújabb divat szerint, jutányos árak mellett

GÁBOR ANDORNÉ ÉS TSA

NŐI KALAPTEREM

BUDAPEST

IV. PETŐFI SÁNDOR UCCA 9. (Pálvax köz)

TELEFON TERÉZ 115-95

EZÜST disztárgyak, evő-
eszközök, sport-
és versenytájak

dús választékban
gyári árbau

Schleifer ezüstárugyár

VII. Kazinczy u. 14 Telefon J. 135-28

Goldmann és Abelesz
harisnya-, kötött- és szövöttáru nagykereskedők

Budapest, V. Vilmos császár ut 14. szám
Andrássy uttal szemben (Szombaton zárva)

ZSOLDOS MAGÁNTANFOLYAM

Budapest, VII., Dohány-utca 84.

Telefon: József 124-47.

Előzetes polgári- és közép-
iskolai magánvizsgákra, érettsé-
gére.

Tavaszi selyem- és cérnahrisnya és
keztü új donságok
feltűnő szép és dús választékban

Komáromi harisnyaház
Budapest, VI. Nagymező ucca 14. szám
Andrássy ut mellett

A világ legjobb

**Harmonikái, Hegedői, Citerái, Beszélőgép,
Harmoniumjai, Nagybőgői, Cimbalomjai, to-
vábbá az összes Hangszerek itt a gyárban kaphatók**

Romlott hang-
szereket művé-
szieszen javít.

Legjobb
Hurok

Arjegyzéket ingyen
küld

MOGYORÓSSY GYULA

m. kir. szabadalmazott hangszergyára

BUDAPEST, VIII. RÁKÓCZI-ÚT 71. SZÁM.

Keleti pályaudvar felé

Telefon József 16-81

Beck Gyula | **Harisnya!**

Budapest, VII.

Erzsébet körút 32

Szomben a Royal-orfeummal

Keztü!

dús választékban!

HÁLÓSZOBÁKAT

EBÉDLÖKET, URISZOBÁKAT, SZALON- ÉS CLUB-
GARNITURÁKAT, KONYHA- ÉS ELŐSZOBABEREN-
DEZÉSEKET LEGMÉRSEKELTEBB ÁRBAN SZALLIT

SÁNDOR IGNÁC BUTORÁRUHÁZA

BUDAPEST, VI. KER., DESSEWFFY UCCA 18-20.

JAKOBI G. LAJOS

URI SZABÓ

Telefon:
153-94.

BUDAPEST, VI.
PODMANICZKY UCCA 6

